

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

Mellanförskapets rum

En kvalitativ studie om gränsöverskridande identiteter

Anna Hellström & Joanna Netzler

Kandidatuppsats SOPA 63

HT 2016

Antal ord: 14.968.

Handledare: Malinda Andersson

Una Lucha de fronteras/ A struggle of Borders

Because I, *a mestiza*

Continually walk out of one culture

And into another,

Because I am in all cultures at the same time,

Alma entre dos mundos, tres, cuatro,

Me zumba la cabeza con la contradictorio.

Estoy norteada por todas las voces que me hablan
simultáneamente.

- Gloria Anzaldúa 2004: 139

Förord

Först och främst vill vi tacka våra respondenter som deltagit och gjort denna uppsats till vad den är. Vi hade inte kunnat göra studien utan Er och vill tacka för Er öppenhet och ert tålamod. Den här uppsatsen är lika mycket Er som den är vår.

Vi vill likaså rikta ett stort tack till vår handledare Malinda Andersson som genom sitt engagemang och sina ovärderliga kommentarer stöttat oss igenom den här resan.

Ytterligare ett tack riktas till den grupp som vi haft gemensamma handledningar med vars synpunkter varit högst värdefulla, nämligen; Hanna Landergren samt Frida Kihlstedt.

Och sist men absolut inte minst vill vi tacka varandra för ett fantastiskt fint samarbete fyllt med tålamod, kärlek och skratt.

Abstract

Author(s): Anna Hellström and Joanna Netzler

Title: The betweenship's room- a qualitative study about cross-boundary identities
(translated)

Supervisor: Malinda Andersson

Assessor:

- [The Swedish restricted categories in terms of ethnicity and race which were once settled as a way of creating tolerance has shown to be problematic causing even more racism. Borders or categories are built to create structure and order but instead they are causing ambivalence for the growing group of people that fall in between. The aim of this study has thereby been to investigate the experiences of "betweenship" in relation to Post-colonial theory. In order to accomplish this study a qualitative approach was chosen, by conducting 5 semi-structured interviews with people that define themselves in a "betweenship". The study has a social constructivist perspective where the material was analyzed from Postcolonial theory. The results show that "betweenship" needs to be understood as a product of the confusion when it comes to acknowledging our differences as well as treating everyone equally. Furthermore the old structures and values from the post-colonial history are still a common way in which we create categories and reality in this confusion. Achieving equality is thereby a question that requires everyone to acknowledge the discriminating structures and let people that throughout the history been limited now talk with their own language and categories.

Keywords: categories, betweenship, post- colonial theory

Innehållsförteckning

FÖRORD	3
ABSTRACT	4
INNEHÅLLSFÖRTECKNING	5
PROBLEMFÖRMULERING	6
SYFTE	8
FRÅGESTÄLLNINGAR.....	8
UPPSATSENS FORTSÄTTA DISPOSITION	9
KUNSKAPSLÄGET	10
LITTERATURSÖKNING	10
TIDIGARE FORSKNING	11
KATEGORISERING.....	11
RAS OCH ETNICITET	13
MIXED RACE OCH MELLANFÖRSKAP	15
SAMMANFATTNING.....	16
TEORI	17
POSTKOLONIALISM	17
RASIFIERING.....	18
RELATIONEN MELLAN SVENSKHET OCH VITHET	20
RASISM OCH VARDAGSRASISM	21
METODMÄSSIGA ÖVERVÄGANDEN	22
SOCIALKONSTRUKTIONISM SOM VETENSKAPSTEORETISK UTGÅNGSPUNKT	22
VAL AV METOD	22
METODENS FÖRTJÄNSTER OCH BEGRÄNSNINGAR	23
URVALSPROCESSEN.....	24
ÄKTHET OCH TILLFÖRLITLIGHET	25
FÖRFÖRSTÅELSE OCH VITHETSFORSKNING.....	26
ETISKA RIKTLINJER.....	26
FORSKNINGSETISKA ÖVERVÄGANDEN	28
BEARBETNING AV MATERIALET	29
<i>Kortare presentation av studiens respondenter</i>	30
ARBETSFÖRDELNING.....	30
ANALYS OCH RESULTAT	31
VAR KOMMER DU IFRÅN?- IFRÅGASÄTTANDE OCH UTSEENDETS RASIFIERING	31
FÖRORTEN SOM RASLIG GEMENSKAP- EN RASIFIERAD GEOGRAFI	35
VI OCH DOM - VARDAGSRASISMENS OLIKA ANSIKTEN.....	38
ATT BEFINNA SIG MELLAN VI OCH DOM - MELLANFÖRSKAP	42
MELLANFÖRSKAP - GEMENSKAPENS BETYDELSE.....	45
MELLANFÖRSKAPETS RUM - ATT HITTA HEM.....	46
BRISTANDE KUNSKAP - ÖVILJAN ATT FÖRSTÅ.....	48
MELLANFÖRSKAPETS BEGRÄNSNINGAR - KONSEKVENSER AV BRISTANDE KUNSKAP	50
SLUTDISKUSSION	53
REFERENSLISTA	56
BILAGA 1	61
BILAGA 2	62

Problemformulering

Sverige var under första hälften av 1900-talet internationellt framstående inom den rasbiologiska forskningen vilket speglade den då rådande befolkningspolitiken och allmänna mentaliteten (Hübinette & Tigervall 2008: 43ff.). Under senare delen av 1900-talet förändrades den internationella synen på ras och ett mer tolerant klimat skapades. Detta i och med avkoloniseringsprocesser, medborgarrättsrörelsen i USA samt upphörandet av apartheid (Essed 2005:41 s.73). Det skapades ett tabu kring rasism och för Sverige som präglats av sin rasforskning innebar det en omprofilering som ett land som aktivt tagit avstånd från Förintelsen, slaveriet och kolonialismen (Hübinette & Tigervall 2008: 43ff.). En antirasistisk rörelse växte fram tillsammans med en färgblindsideologi där ras som begrepp uttraderades ur det svenska vokabuläret (ibid) (Kamali 2005:41 s.41). Färgblindsideologin var därmed en antirasistisk strategi där rasmässiga begrepp som orsakat lidande och död bedömdes riskabla. I Sverige kan vi ännu se färgblindsideologin utifrån vår vilja att inte ”se ras ” (Hübinette & Tigervall 2008: 44). I denna studie har ras tolkats utifrån en socialkonstruktivistisk ansats, där vi betraktat ras som en dynamisk kategori vilken skapas i en social kontext. Vi har därav tagit avstånd från begreppet utifrån dess historiska definition inom biologin. Orsaken bakom vårt intresse att använda begreppet ras grundar sig i en övertygelse om dess möjligheter till en mer nyanserad bild av den skillnad som idag görs på basis av människors utseende (Andersson 2010:48).

Svenskhetsnormen är stark förbunden med vithet och resulterar dels i att många icke-vita svenskar inte känner sig hemma i det land det växt upp, dels i att det finns förväntningar på icke-vita att komma någon annanstans ifrån (Mattsson 2005:41 s.149). Dessa dikotomier i vilka vita/icke-vita definieras är dynamiska processer som sker kontinuerligt utifrån den privilegierade positionens kunskap och vilja att skilja samt exkludera. Gränsdragningarnas komplexitet och konstruktion innebär att allt fler befinner sig utanför och mellan rådande föreställningar av kulturell, raslig, etnisk samt nationell identitet i det moderna Sverige (ibid.)

Det tycks finnas ett behov av ett utökande av identitetsformer och som resultat av detta har mellanförskap som begrepp myntats. Detta för att utmana och problematisera de rådande normerna men även för att inkludera den växande grupp individer vilka inte finner sin identitet i det rådande terminologiska klimat (Arbouz 2012:37f). Den politiskt obundna föreningen Mellanförskapet bildades år 2005 för att skapa en plattform och samlingspunkt för de människor som identifierar sig utifrån ett mellanförskap. Sådär beskrivs mellanförskapspositionen på föreningens hemsida:

Vi är människor som balanserar mellan sociala klasser, förflyttar oss mellan metropoler och småstäder och väljer själva vilka vi lever med. Vi rör oss mellan flera kulturer och skapar vår egen. Vi har alla vårt eget sätt att relatera till just vårt mellanförskap, men vår gemensamma nämnare är sökandet efter en plats där vår identitet inte blir ifrågasatt.

Mellanförskapet u.å.

Genom att analysera mer eller mindre synliga strukturer kan invanda förhållningssätt och strategier bättre förstås. Vidare kan det synliggöra vilka grupper som exkluderats/inkluderats i och med dessa strukturer (Azar 2005:41 s.153). I Sverige handlar det om en dubbelhet där det funnits en strävan att upprätthålla ett öppet och jämlikt samhälle som trots dessa intentioner stänger ute personer på basis av hudfärg, religion, kultur samt etnicitet. Majoriteten av de individer som identifierar sig i ett mellanförskap beskriver att deras tillhörighet till gemenskapen, nationen samt svenskheten blir ifrågasatt. Av vikt är att göra skillnad på utanförskap och mellanförskap då mellanförskapet bär på ytterligare dimensioner av diskriminering (Arbouz 2012:37f). Därför blir frågor rörande anti-rasism och de strukturer vilka den vilar på särskilt intressanta.

I enlighet med FN:s deklaration för mänskliga rättigheter har vi en skyldighet att verka mot rasdiskriminering (Konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering. FN:s konvention om mänskliga rättigheter. 2016). Detta förutsätter en förståelse för ras vilket Sverige till stor del saknar. Dels till följd av vår rasbiologiska historia, dels vår förnekelse att se ras i modern tid, även kallat färgblindsideologi.

För att förstå rasismen i vardagen finns ett behov av att synliggöra Sveriges strukturer och de gränsdragningar i vilka verkligheten bildas med hjälp utav individer som i rådande diskurs faller mellan olika grupper. Exempelvis personer som definierar sig vara i ett mellanförskap. Mellanförskap är ingen ny företeelse, dock är det inte förrän nyligen som gruppen har fått utrymme att vara huvudaktör i sin verklighet och tala utifrån sitt egna språk (Essed 2005:41 s.73).

Med avsikten att fortsätta verka för detta utrymme har vi funnit det nödvändigt att synliggöra mellanförskapspositionen och de strukturer i vilka de diskrimineras. För att öka gruppens möjligheter att tala utifrån sin egen diskurs har intervjuer genomförts där studiens syfte legat till grund för formulerade frågeställningar.

Syfte

Syftet med den här studien är att undersöka mellanförskap som erfarenhet och position utifrån postkolonial teori. Syftet besvaras genom följande frågeställningar.

Frågeställningar

- På vilket sätt kan föreställningar om skillnad i ursprung skapas på basis av utseende?
- Vad kan det innebära att identifiera sig utifrån en mellanförskapsposition?
- Vilka eventuella strategier används för att bemöta rasifiering?

Uppsatsens fortsatta disposition

Uppsatsen har hittills redogjort för bakgrund till forskningsområde samt formulerat detta i en problemformulering. Därefter har syfte och forskningsfrågor berörts med utgångspunkt i problemformuleringen. Uppsatsen fortsätter med att redogöra för hur forskningsläget inom valt område ser ut idag där forskningen har valts med anledning av dess relevans för syfte och frågeställningar. Den tidigare forskningen har delats in i tre underkategorier; Kategorisering, Ras och etnicitet samt Mixed race och mellanförskap. Följt av en sammanfattning för att underlätta en övergripande förståelse av nuvarande forskningsläge.

För att tidigt skapa en förståelse för vår genomgående ansats har en presentation av den vetenskapsteoretiska utgångspunkt som legat till grund för studien följts. Metodval har sedan redogjorts med fokus på förtjänster tillika begränsningar. Urvalsprocessen har beskrivits och behandlats med tillvägagångssätt. Efterföljande avsnitt har behandlat uppsatsens tillförlitlighet och de etiska överväganden som varit aktuella.

Analys och resultat har redogjorts för gemensamt inför avslutande slutdiskussion. I denna del har studiens huvudsakliga fynd med koppling till syfte och våra egna reflektioner som forskare förts.

Kunskapsläget

Litteratursökning

För att få en inblick i rådande kunskapsläge har följande sökmotorer använts; libris, lub-search, lovisa samt google. De sökord som har valts var inledningsvis *mellanförskap, betweenship adoption, immigration and culture, andra generationens invandrare, second generation immigrants* samt *identitetsskapande*. Vi fann då bland annat *Om ras och vithet i det samtida Sverige* (Farahani m.fl. 2012) samt *Adoption med förhinder: samtal med adopterade och adoptivföräldrar om vardagsrasism och etnisk identitet* (Tigervall & Hübinette 2008). Utifrån dessa återfanns vidare inspiration och andra användbara källor. Detta bidrog till ett utökade av litteratursökningen med begreppen; *race studies, mixed race studies, critical race theory, vithet, vithetsstudier, kritiska vithetsstudier, kategorisering* och *postkolonial teori*.

Vi anser att vi har fått en relativt bra överblick av forskningsfältet, framförallt i Sverige där området inte är så omfattande. Flera av de böcker och avhandlingar vi har läst refererar till varandra vilket vi ser som ett tecken på att vi fått tag på relevant litteratur inom fältet. Den internationella forskningen har fått mindre utrymme i denna uppsats då vårt fokus är att belysa Sverige och dess strukturer. Det går att argumentera för att situationen i Sverige är unik på basis av den rasbiologiska historien men likaså färgblindsideologin. I syfte att få en god insikt i kunskapsfältet är det givetvis av vikt att likaså inkludera internationell forskning. På grund av uppsatsens begränsade omfattning har litteratur prioriterats baserat på övertygelsen om dess relevans i relation till studiens syfte.

Tidigare forskning

Med bakgrund till problemformuleringen är det möjligt att tyda en spänning mellan den svenska toleransen och vardagsrasismens allt tydligare ansikte. Som tidigare nämnt har vardagsrasismens synliggörande lett till ett ifrågasättande av den svenska identiteten som dikotomi. Detta ifrågasättande sker genom nya diskurser i vilka flera grupper får utrymme, däribland de som fallit mellan dikotomierna. Denna grupp har många namn vilka och detta är någonting som har belysts i tidigare forskning. Mellanförskap är ett exempel på begrepp vilket allt fler finner tillhörighet till. Eftersom det är ett nytt begrepp eller fenomen i den bemärkelsen att det nyligen uppmärksammats är likaså forskningsområdet begränsat. Då syftet med uppsatsen har varit att undersöka mellanförskap som erfarenhet och position utifrån postkolonial teori har studier vilka behandlat sociala processer som kategorisering och identitetsskapande i relation till etnicitet och ras valts.

Kategorisering

I den statliga offentliga utredningen *Kategorisering och integration - Om föreställda identiteter i politik, forskning, media och vardag* (SOU 2004:48) behandlas kategorisering och integration i syfte att ge mer djup till diskussioner om dagens förutsättningar för integrationspolitiken. Utredningen framhåller att kategorisering är en oundviklig del av socialt arbete men även för samhället i stort. För att kunna utjämna livsvillkor måste staten synliggöra vilka grupper som bör tillgodoses med mer resurser. Kategoriseringar sker därmed i syfte att skapa ordning och placerar människor i både formella samt informella grupper (ibid).

Kategorier som relaterar till människor blir i större utsträckning värdeladdade än andra typer av kategoriseringar. Inte minst för att språket samt begrepps betydelse är föränderliga över tid. De negativa konsekvenserna av denna typ av välmenande kategorisering kan därmed bli stigmatisering (Borevi & Strömblad 2004:48 s. 9). Utredningen gör en distinktion mellan tvingande och valbara kategoriseringar och visar på en hierarki i vilka som bedöms kunna göra dessa val.

Utifrån detta finner den kopplingar till Sverige som ett inkluderande eller exkluderande land i frågor som rör integration (ibid). Utredningen tar fasta på är att ordet svensk allt som oftast syftar till den etniska identiteten snarare än medborgarskap samt de begränsningar som finns i att tilldela svenskhet till alla medborgare (Westin 2004:48 s.226).

Malinda Andersson (2010) undersöker i sin avhandling *Blodets och rötternas logik* nationen och dess folk som social konstruktion Utifrån en kritisk diskursanalys synliggörs relationen mellan nationen som gemenskap samt nationell, kulturell, rasmässig, etnisk enhet och skillnad (Andersson 2010: 46). Andersson (2010) nämner bland andra filosofen Étienne Balibars teori rörande ursprunget som myt och hur det kan ge oss en insikt i vår förståelse av nationen som dynamisk process (ibid). Vidare har Andersson (2010) valt att undersöka hur gruppen internationellt adopterade framställs i relation till sitt eget identitetsskapande tillika nationens gemenskap (Andersson 2010: 83). För att göra detta problematiseras den diskurs som existerar kring gruppen internationellt adopterade, där Andersson(2010) finner att faktorer som blodsband i relation till både familj men även födelseland är bidragande vid framställningar av gruppen (Andersson 2010: 153).

I Irene Molinas artikel *Intersektionella rumsligheter* (2007) behandlas frågor rörande hur rum samt tid står i relation till intersektionella maktordningar och då vidare vad dessa maktordningar får för konsekvenser i det fysiska rummet (Molina 2007: 7). Molina pekar på att intresset för rumsliga aspekter i det samhällsvetenskapliga fältet generellt sett har ökat. Som konsekvens av detta blir det viktigt att lyfta frågor om hur rum skapas och vilka faktorer som tas hänsyn till i detta skapande. I rådande rumsteoretiska klimat kan rum förstås som konstruerat, flytande och skapat i relationer. Rum skapas genom olika maktrelationer vilka analyseras i artikeln via intersektionalitet. Genom att se rum via dessa olika perspektiv kan exklusion och diskriminering synliggöras. Artikeln fokuserar på hem, hemlöshet samt den underprivilegierade förorten för att belysa hur olika platser rasialiseras, sexualiseras samt klassificeras. Det illustreras hur hemmet rasialiseras genom vikten av att ha en identifikation samt en plats att "höra hemma". Hemmet har blivit nationsbundet och främlingar bör hållas ute.

Då en växande segregation sker i förorter så är kategorierna klass, kön och ras och intersektionerna däremellan som mest syliga. Därför menar Molina att en ökad medvetenhet kring intersektionella aspekter av rummet bör eftersträvas (Molina 2007: 7-18).

Ras och etnicitet

Antologin *Om ras och vithet i det samtida Sverige* Tobias Hübinette, Helena Hörnfeldt, Fataneh Farahani och René León Rosales (2012) vill som bidrag till den kritiska ras- och vithetsforskningen spegla Sverige som ett rasifierat samhälle där rådande normer gör skillnad mellan olika raser och tillskriver den vita rasen privilegierade positioner (Farahani m.fl. 2012: 16f). Författarna menar att den fysiska kroppen har betydelse för hur vi blir bemötta och behandlade samt att Sverige utifrån färgblindsideologin på ett normaliserat sätt skapat en struktur vilken förnekar vithetens privilegier och även diskrimineringen av icke-vita svenskar. För att förstå problemets omfattning är det enligt författarna nödvändigt att tala om ras som kategori, men inte utifrån en biologisk-medicinsk ansats eller som en medfödd, konstant kategori (Farahani m.fl. 2012: 13).

Den främsta anledningen till att problemet bör synliggöras enligt författarna är den omfattande forskning vilken tyder på att Sverige systematiskt diskriminerar en stor del av landets medborgare till följd av deras utseende (Farahani m.fl. 2012: 17ff). De nuvarande raserna representeras aldrig av en homogen grupp utan består utav en koalition av olika identifikationer och positioner. För att förändra strukturer framhåller studien betydelsen av att utmana rådande dikotomier och betrakta dessa i relation till kategorier som kön, sexualitet och klass (ibid).

I Catrin Lundströms (2007) avhandling *Svenska Latinas* skildras svenskhet och dess gränsdragningar i förhållande till kategorierna kön, klass, etnicitet/ras, sexualitet och miljö. Studien redogör för svenskhetens outtalade gränser och varför personer som är födda i Sverige måste övertyga sin omgivning om deras bakgrund. Vidare för Lundström (2007) diskussioner rörande föreställningar om nationen, ras och ursprung, samt hur dessa är förankrade i varandra. I spänningen mellan globaliseringen som process och föreställningar om svenskhet konstrueras kulturella gränspositioner (Lundström 2007: 95).

Dessa positioner kan vidare kopplas till post-kolonial teori och termerna hybriditet, kreolisering samt mestizaje (ibid). För att förstå innebörden av dessa gränsöverskridningar mellan olika kategorier menar Lundström(2007) att de är relevant att se det lokala sammanhanget och dess sociala interaktioner. I Sverige kan gränspositioner förstås som en förhandling av maktresurser där yttre markörer har betydelse för omgivningens övertygelse (Lundström 2007: 97). Lundström (2012) finner i sin studie att de unga kvinnorna har olika syn på sina möjligheter att göra anspråk på den normativt konstruerade svenskheten (Lundström 2007: 274). I förhållande till aktörsskapets ramar indikerar de unga kvinnornas historier att det finns en medvetenhet rörande den egna och andras tillskrivande kategorisering. Skillnaderna vilka Lundström (2012) nämner är de unga kvinnornas upplevelser att aktivt kunna distansera sig från de tillskrivna kategorierna och likaså omdefiniera deras innehåll (Lundström 2012: 274).

I boken *Adoption med förhinder: Samtal med adopterade och adoptivföräldrar om vardagsrasism och etnisk identitet* skriver Tobias Hübinette och Carina Tigervall (2008) om adoption, etnisk identitet och diskriminering. I diskussioner rörande svenskhetens premisser finner författarna dels de yttre attributens betydelse för att kunna bli identifierad som svensk/icke svensk. Dels den problematiska definitionen av diskriminering vilken huvudsakligen fokuserar på kulturella faktorer som språk, namn eller religion och därav bortser från diskriminering baserat på utseende (Hübinette& Tigervall 2008:15ff). I syfte att synliggöra all typ av diskriminering menar Hübinette& Tigervall (2008) därför att ras bör användas och betraktas som en tillgång. Utifrån sina resultat finner studien att adopterade ofta är väl medvetna om svenskhetens formella och informella gränser till följd av vardagsrasismens markerande praktik. Däremot fann flera svårigheter att kunna bemöta vardagsrasismen i det svenska samhällets konsensusmentalitet, alltså bevarande av gemenskapen. Dessa svårigheter delades likaså av adoptivföräldrarna vilka använde sig av kärleksstrategier i syfte att stärka sina barn (ibid).

Mixed race och mellanförskap

Everett V. Stonequist (1937) var med sitt verk *The marginal man* en av de första som berörde komplexiteten inom ras och etnicitet och mer specifikt frågan om rasblandning genom den amerikanska historien. Stonequist (1937) synliggör den diskriminerande rasismens diskurs och upprätthållande av slaveriets normer. Som resultat av de tydliga gränsdragningarna finner Stonequist (1937) den marginaliserade gruppen även kallat "the marginal men" vilka faller mellan samhällets förväntningar och existerar i en dubbelhet gentemot sitt blandade ursprung. I sin studie finner Stonequist (1937) att en individs identitet formas i relation till omgivningens förväntningar och tillskrivande positionering. Därmed är en "marginal man" inte en personlighetstyp utan är ett resultat av transkulturella möten (ibid).

I Jayne O. Ifekwunigwe's *Mixed race studies - A reader* (2004) presenteras etnicitet och ras utifrån huvudsakligen en amerikansk kontext med förankring i biologi, humaniora och sociologi. Ifekwunigwe (2004) finner att det idag finns en stor variation i språket rörande termer vilka berör, beskriver och definierar människor av "mixed race". Dessa skillnader visar på hur begreppet har använts och utvecklats genom historien fram till idag, men belyser likaså nuvarande problem med att samla en så varierad grupp under ett begrepp (Ifekwunigwe 2004). Människans historia är präglad av resor och därav har vi oundvikligen blandat oss med nya människor och grupper såväl socialt som sexuellt. För att förstå områdets komplexitet och paradoxala historia är boken uppdelad i tre delar som inledningsvis berör ursprung, rasblandning och genetik. Därefter kartläggning av nuvarande och grundläggande diskurser, mixed race samt den politik som förts rörande identitet. Slutligen diskuteras begreppsdefinitioner, "multiraciality", kategorisering och kritik (ibid).

Sammanfattning

Den tidigare forskning som berör gränsöverskridande identiteter i Sverige är vanligen utifrån ett perspektiv där olika subkategorier/subgrupper står i fokus, exempelvis internationellt adopterade i Malinda Andersson (2010) samt Tobias Hübinette och Carina Tigervalls (2012) båda bidrag. Alternativt utifrån en nationell tillhörighet som i Catrin Lundströms (2007) *Svenska Latinas*. Mellanförskap har inte fått samma utrymme i den svenska forskningen. Däremot återfinns liknande grupper internationellt vilka är betydelsefulla i förståelsen av gränsöverskridande identiteter som mellanförskap. Anledningen till den begränsade forskningen kring mellanförskap skulle kunna vara den språkliga begränsning den svenska diskursen har kring ras. Detta utifrån internationell forskning exempelvis "mixed race studies" (Ifekwunigwe 2004) och "marginal man" (Stonequist 1937) som är skrivna i en kontext där ras som begrepp är erkänt. Av det skälet kan ett samband mellan den svenska kontextens språkliga begränsningar i förhållande till ras samt mellanförskap som forskningsområde finnas. Forskning där olika perspektiv och aktörer ställs i fokus kan ha en bidragande roll i ett ifrågasättande av strukturer samt en utveckling av språk och därav den här studiens relevans.

Teori

Poststrukturalism

Socialkonstruktionismen är nära sammanlänkad med postkolonial teori samt poststrukturalism. Poststrukturalismen utgår från språkets betydelse samt de identiteter, institutioner och den politik som språket skapar. Vidare är språket enligt poststrukturalismen upplagt kring binära oppositioner. Binära oppositioner är en motsvarighet till dikotomier; exempelvis svart-vit, man-kvinna och så vidare. I denna uppsats menar vi att en sådan dikotomi är invandrare-svensk. Dessa dikotomier är till sin natur hierarkiska och det är i skillnaden sinsemellan som betydelsen skapas. Även vissa ursprung framställs i meningsskapandet som mer eller mindre önskvärda i relation till varandra. Detta gör att även om en person formellt sätt har rätt att vara del av en gemenskap så kan tillhörigheter regleras informellt (Andersson 2010:47). Det poststrukturalismen har som objektiv är att belysa och därmed destabilisera de etablerade oppositionernas hierarkier (Eriksson, Eriksson Baaz & Thörn 2002: 16-17). Detta är även någonting som vi syftar till i denna uppsats.

Postkolonialism

Studien utgår från en postkolonial ansats då det i relation till syftet blir betydelsefullt att se de postkoloniala strukturer som påverkar våra sociala konstruktioner av identitet. Den postkoloniala teorin framhåller att vi lever i en postkolonial värld där kolonialismen inte är en del av det förflutna utan snarare en intrikat och viktig del av vår nutid. Den syftar till att belysa att koloniseringsprocessen har påverkat och påverkar de koloniserade länderna samt de koloniserande länderna i lika hög grad. Dock givetvis på olika sätt. Ytterligare en aspekt som postkolonialismen tar fasta på är att det i nutiden finns ett eurocentriskt perspektiv på globalisering som innebär att den är något som stammar från väst och sprider sig över världen. Det postkoloniala perspektivet kritiserar detta sätt att se på globalisering och menar på att globaliseringen måste ses som en process som präglar hela världen. Vidare måste rasismen i Europa ses som en effekt av just kolonialismen och inte endast ”skyllas” på det globaliserade och mångkulturella samhällets utveckling. Den postkoloniala teorin är alltså en kritik mot att nutidens kulturella processer är frikopplade från kolonialismens historia (Eriksson, Eriksson Baaz & Thörn 2002: 14ff).

Med hjälp utav postkolonialismen bör identiteter förstås genom relationer. Med detta menas att identiteten kontinuerligt skapas och återskapas via samspel med andra men även i gränssättningen som sker gentemot dessa andra. För att en identitet ska kunna skapas måste även någonting annat uteslutas (Eriksson, Eriksson Baaz & Thörn 2002: 36). Vi lever i en tid där många marginaliserade grupper kräver att få ge uttryck för deras version av sin historia. Den kulturella identitet de bär har skapats av berättelser som inte är skrivna av dem själva. Detta uttryck, även kallat identitetspolitik, är en konsekvens av det faktum att våra identiteter formas i relation till andra och deras erkännande eller bristen därav. Därför är den som kommer ge röst åt historien även den som har förtur i att skapa våra identiteter. Dock är denna identitetspolitik inte helt okomplicerad då den färgas av en motsägelse mellan två strategier. Nämligen att å ena sidan åberopa särart och att å andra sidan kräva jämställdhet. Det finns en konflikt i att hävda särart samt självbestämmande och att hävda jämlikhet med argument om kulturell likhet samt medborgerliga rättigheter (Eriksson, Eriksson Baaz & Thörn 2002: 41).

Rasifiering

Ett centralt begrepp inom postkolonial teori är rasifiering vilket syftar till de processer i vilka gränser dras och reproduceras baserat på människors etniska, kulturella, nationella eller rastillhörighet. Rasifiering är särskiljande och kontextburna processer då de är beroende av ett samhälles normer och föreställningar av den inkluderade/exkluderade gruppen (Andersson 2010: 48). Dessutom vidhålls en essentialistisk människosyn för att legitimera den sociala rangordning som skapas utifrån föreställningar om oföränderlighet med utgångspunkt i kulturella samt utseendemässiga tillskrivningar (Molina 2005: 95). Till följd av rasifiering skapas och upprätthålls föreställningar om den vita rasens överordnade position i relation till de "andra". Inom postkolonial teori myntades begreppet för att belysa det faktum att ras är något som skapas kontinuerligt och inte något som är naturligt givet (ibid)(Lundström 2007: 22). I relation till ovan nämnda måste olika rasifieringsprocesser tolkas som en interaktion mellan de mekanismer som skapar det samhälleliga värdesystem, den vardagspraxis och de institutioner som finns inom ett visst lands specifika rasregelsystem.

Baserat på ett lands koloniala historia så bygger ett land en egen rasregelordning för att skapa korrespondens. Med rasregelordning menas hur olika raser rangordnas hierarkiskt (Molina 2005:41 s. 96).

Det finns två olika sätt att se förstå rasifiering och dessa två sätt kompletterar varandra. Rasifiering kan å ena sidan förstås som en process eller ett system som konstiteras av samhället, alltså att samhället rasifieras utifrån föreställningar om olika typer av rasliga skillnader. Å andra sidan kan det förstås som en process där det istället är människorna som rasifieras. Dessa synsätt kompletterar varandra på så sätt att en förutsättning för rasifieringsprocesser i samhället är rasifierade personer. På samma sätt kan rasifierade personer endast begripliggöras i ett samhälle där föreställningar angående ras utför grundläggande element för olika samhällsinstitutioner (Molina 2005: 97-98).

I Sverige har en förskjutning skett från en naturalistisk till en historicistisk modell för att skydda oss från vårt rasideologiska förflutna. Den naturalistiska modellen förklarar nationell överlägsenhet via diskurser om rasskillnad samt rasbiologi. Den historicistiska däremot lägger snarare sitt fokus på industriell och teknologisk utveckling som markörer för nationell överlägsenhet. Istället för att utesluta på basis av ras utesluts nu på basis av kulturella skillnader. Dessa skillnader utmålas i diskursen vara orubbliga och det anses vara skadligt att avskaffa gränser mellan kulturer och traditioner (Azar 2005:41 s.169).

Relationen mellan svenskhet och vithet

Trots att svenskhet och vithet är tätt sammankopplat så innebär inte det att Svenskhet är en naturlig följd av att vara exempelvis vit eller född i Sverige. Svenskhet innefattar precis lika mycket i vad mån andra personer klassificerar dig som just svensk. Svenskhet måste förstås som en framförhandlad identitet som är beroende av sin kontext och då även i vilka relationer den formas. Ytterligare en aspekt är det faktum att hur människor väljer att kategorisera sig själva samt även andra är en direkt produkt av den som har makten att definiera och därmed kategorisera- i det svenska samhället innehålls den här makten av "svenskar" respektive "vita" (A. van Dijk 2005:41 s. 129). Vithet bör inte ses som en stabil indelning utan snarare som en diskurs som möjliggör privilegier vilka inte på något sätt motsvarar en specifik grupp människor (Mattsson 2005:41 s.142).

Det vita perspektivet bildar en måttstock gentemot vilka andra praktiker jämförs samt bedöms. I den svenska historien finns en väldigt stark korrelation med vad som anses svenskt och hur en svensk föreställs se ut. Att en individ upplevs vara svensk på basis av utseende innefattar ofta blont hår och blåa ögon vilket har en direkt koppling till vithet. Ytterligare en aspekt av detta är att eftersom ovanstående drag är normen så misstänkliggörs och främmandegörs personer med mörkt hår och mörka ögon (Mattsson 2005:41 s.150). I mytologier samt nationsberättelser kan vissa återkommande teman utrönas vilka utgör förutsättningar för att se nationen som en välavgränsad gemenskap som även ofta har karaktär av oföränderlighet. Ofta anses nationella befolkningar ha exempelvis, språk, kultur, religion samt utseende gemensamt. Vidare skapas i dessa berättelser en relation mellan specifika grupper människor samt plaster (Mattsson 2005:41 s. 150).

Till följd av svenskhetens starka önskan om ett bevarande av "vi" skapas ett främlingskap och distansering gentemot människor som överskrider gränsen för detta "vi" i ett invandrarskap. Det offentliga rummet är uppbyggt på denna dikotomi och uppdelningen av "vi och dom" vilket rättfärdigar en diskriminering av de "andra" på samma sätt som det motsätter "andras" rätt att kränka "vi känslan" (De los Reyes 2005:41 s.250).

Rasism och vardagsrasism

Rasism bör förstås som ett system som präglas av över och underordning samt social ojämlikhet. Rasismen tar sitt uttryck i en vit majoritets (generellt sett) dominans över en ofta icke-europeisk (icke-vit) minoritet. Denna dominans går att förstå genom den dominerande gruppens missbruk av makt över den andra gruppen. I detta fall den vite europeiska majoritetens maktmissbruk över den icke-europeiska minoriteten. Detta maktmissbruk utövas i form av marginalisering, diskriminering och utestängning men även av problematisering, fördomsfulla stereotyper, åsikter, attityder samt ideologier (A. van Dijk 2005:41 s. 115).

Med vardagsrasism menas vardagliga upplevelser av rasdiskriminering som relaterar till gruppjämlighet på en strukturell nivå. Vardagsrasismen tar inte fasta på de extrema situationer som kan uppkomma i relation till rasism utan handlar om praktiker som hör till vanligheten. Denna vardagsrasism kan relateras till vissa vardagliga erfarenheter vilka är en konsekvens av det gruppjämlighet som går att finna mellan nationer på makronivå. Denna gruppjämlighet tar sitt uttryck i rasmässiga samt etniska hierarkier vad gäller kultur, kompetens och även framsteg (Kamali& De los Reyes 2005:41 s.20).

Vardagsrasism är aldrig en enskild handling utan en erfarenhet som får sin betydelse i samspel med världen och dess praktiker. Dock utlöser varje enskild händelse av vardagsrasism minnen av andra händelser som varit lika i sin art. Trots att vardagsrasismen inte rör extrema former av rasism så kan den psykologiska påfrestningen av att utsättas för vardagsrasism kontinuerligt leda till kroniska skador på både den mentala men även fysiska hälsan (Kamali & De los Reyes 2005:41 s. 20).

Metodmässiga överväganden

Socialkonstruktionism som vetenskapsteoretisk utgångspunkt

Socialkonstruktionism ställer sig tveksam till förgivettagen kunskap. Det syftar på att kategoriseringen av världen är skapad av människan och kan därmed till sin natur inte vara objektiv (Burr 1995: 2ff). Världen som vi ser den skapas och återskapas i mänskliga relationer. Vi samtalar och skapar då en gemensam världsbild samt kunskap. Det som kallas verklighet är därför en produkt av det samhället har kommit överens om är sanning just nu och är därför föränderligt över tid. Kunskap ses i enlighet med detta inom socialkonstruktionism inte som någonting en enskild person har utan någonting som vi tillsammans gör (ibid.).

För att anknyta detta till denna uppsats ansats har utgångspunkten bestått av kategorier som etnicitet, ras och så vidare är konstruerade i den verklighet människan skapar i interaktion. Dessa kategorier är skapade utifrån kultur, etnicitet, historia samt politik. Även kroppen men framförallt hur vi pratar om den konstruerar därmed också själva kroppen (ibid.).

Val av metod

Den kvalitativa forskningen ämnar undersöka människors tolkningar av den sociala verkligheten (Bryman 2011: 341). Syftet med denna uppsats har varit att undersöka mellanförskap som erfarenhet och position utifrån postkolonial teori. Frågeställningar har i enlighet med syftet formulerats för att fånga respondenternas upplevelser och därav har en kvalitativ metod valts. Då studien baserats på målgruppens upplevelser har vi som forskare valt en extern infallsvinkel vid betraktelse av forskningsområdet (Bryman 2011:35). Som Alvehus (2008) skriver är kvalitativa intervjuer ett verktyg för att beskriva personers subjektiva upplevelser. Det finns många fördelar med intervjuer men likaså risker eftersom det är en process där respondenterna tillsammans med forskaren ska konstruera en bild av verkligheten (Alvehus 2008: 81f.).

I överensstämmelse med studiens syfte har tematiskt inriktade intervjuer utformats, eller *semi-strukturerade* intervjuer (ibid). Som namnet indikerar är semi-strukturerade intervjuer baserade på teman eller öppna frågor. Strukturerade intervjuer har inte använts till följd av dess begränsade utrymme att ta tillvara på den unika sociala interaktionen som i denna uppsats varit fokus (ibid.).

Intervjuer är en av de vanligaste metoderna inom kvalitativ forskning för att redogöra för upplevelser, känslor och attityder (Alvehus 2013: 80). Kritiker menar att intervjun är ett identitetsspel och till följd av dess risker att konstruera en normativ och lämplig verklighet bör betraktas som en mindre eller inte alls tillförlitlig forskningsmetod (Alvehus 2013:82). Med detta i åtanke har vi reflekterat över vår maktposition som forskare och möjliga förgivettaganden för att inte leda intervjun i en riktning (Brinkman & Kvale 2014: 51f). Till följd av geografiska begränsningar har 3 intervjuer varit internetbaserade via Skype. Som Nalita James och Hugh Busher (2009) skriver finns det risker med den kvalitativa forskningen som genomförs via internet att begränsa flera personliga och sociala drag. Detta kan skapa en tillgjord och improviserad form av social interaktion. För att underlätta för respondenters unika uttryck och erfarenheter har videosamtal prioriterats (ibid.).

Metodens förtjänster och begränsningar

Den semistrukturerade intervjun har i sin öppna struktur både sina *förtjänster* och sina *begränsningar*. För respondenten innebär en *semistrukturerad* intervju en *förtjänst* på så sätt att det ger en större chans att styra och påverka det som framkommer. För intervjuaren kan den semistrukturerade intervjun innebära *begränsningar* eftersom det kräver att intervjuaren ska vara mer ”på tå”, alltså lyssna mer aktivt och vara beredd med eventuella följdfrågor.

En ytterligare aspekt av detta är att intervjuaren inte får förlora sig själv i vad respondenten berättar men ändå ha en viss följsamhet (Alvehus 2013: 83). Denna följsamhet kan ses som en förtjänst då det är av vikt att respondenterna känner att forskarna har en viss flexibilitet speciellt då ämnet är av känslig natur.

Urvalsprocessen

Val av urvalsmetod inom den kvalitativa forskningen är beroende av olika faktorer. I syfte att kunna besvara forskningsfrågorna har ett *målinriktat* urval använts bestående av personer som befinner sig i ett mellanförskap. Det *målinriktade* urvalet är som Bryman (2011) skriver om av strategisk karaktär där urvalet baseras på en strävan att intervjua personer som bedöms relevanta för forskningsområdet. För att finna respondenter har olika typer av forum kontaktats vilka kommer i kontakt med personer i mellanförskap eller forum förespråkande mångfaldsfrågor eller anti-rasism. Utöver detta har sökordet ”mellanförskap” kontinuerligt använts för att finna möjliga respondenter. Anledningen till betydelsen av en målgrupp som redan innan har definierat utifrån ett mellanförskap baseras på en medvetenhet där vi utifrån vår maktposition och okunskap om mellanförskap inte vill definiera och tillskriva andra en position. Mellanförskap är ett begrepp som är skapat av personer i mellanförskap för personer i mellanförskap.

Vi har valt att intervjua fem respondenter. Detta då fokus har varit att på ett djupgående plan förstå respondenternas historier valdes att hålla längre intervjuer men färre till antalet. Eftersom studien har berört en målgrupp vars tillgänglighet och intresse vi på förhand saknade insikt i blev urvalet till följd av främst tidsbrist ett *bekvämlighetsurval*. *Bekvämlighetsurval* kan som Bryman (2011) skriver bli aktuellt till följd av mer eller mindre aktiva val. I studier som berör utsatta grupper vars tillgänglighet är begränsad eller där organisationen som kontaktas vill välja ut intervjupersoner blir bekvämlighetsurvalet ett resultat av restriktioner som kan vara svåra att förutse (Bryman 2011: 433). I detta fall har det handlat om svårigheter att finna respondenter utifrån målgruppen.

I urvalet har en minimigräns i ålder valts. Detta val har baserats på forskning som tyder på att yngre personer i skolåldern befinner sig i ett utvecklande och sökande stadie för identitetsskapande (Williams, Woodson & LeBaron Wallace 2016). Då syftet med studien har varit att undersöka upplevelser av mellanförskap är det relevant att intervjupersonerna har haft tid att reflektera över sin identitet och av det skälet exkluderas personer som är yngre än 20år.

Äkthet och tillförlitlighet

Trots att denna studie inte varit av etnografisk natur så har det funnits en strävan att säkerställa den *interna validiteten* genom att söka mönster i den insamlade empirin. Vidare inbegriper den interna validiteten överförbarhet vilket syftar på att kvalitativa studier som ofta studerar en mindre grupp bör lägga mer fokus läggas på djupgående mål i sin empiri. En strävan efter ”fylliga beskrivningar” har därför använts för att skapa bredd samt en databas för att hjälpa efterföljande forskare att mäta överförbarheten av våra resultat (Bryman 2011: 355).

Den *externa validiteten* tar fasta på i vad mån en undersökning kan generaliseras till andra miljöer och situationer (ibid.). I relation till denna undersökning men även kvalitativa undersökningar överlag är den *externa validiteten* svår att uppnå men i denna undersökning har det inte heller varit önskvärd. Detta då denna uppsats, som tidigare nämnt, inte varit intresserad av att generalisera resultaten utan snarare visa på en diversifierad bild av ett fenomen.

Studien har i relation till ovan nämnda tagit hänsyn till de kvalitativt anpassade begreppen *äkthet* samt *tillförlitlighet*. Detta då de är mer anpassade till en *socialkonstruktionistisk* ansats. Nedan kommer en redogörelse för hur vi möjliggjort för skapandet av *tillförlitlighet* i enlighet med de kriterier som tas upp i Bryman (2001: 354ff).

Viktigt är att alla delar av forskningsprocessen redogörs för så att *tillförlitligheten* på så sätt kan utvärderas. Detta är även relevant i relation till hur studiens olika delar motiveras och hänger ihop. Vår påverkan på materialet samt att undersökningen överlag präglas av en hög grad av ärlighet har redogjorts för i största möjliga mån.

Med detta menas att redogörelser för tveksamheter inom uppsatsen också tydligt ska redogöras så att en utomstående part kan ta ställning till tillförlitligheten (Brinkman & Kvale 2014: 98).

Förförståelse och vithetsforskning

Vid praktiserandet av *vithetsforskning* studeras de som är överordnade samt privilegierade. De som praktiserar *vithetsforskning* menar på att den vita existensen bygger på premissen att inte se sig själva som en grupp utan individer som själva vunnit de fördelar de åtnjuter. Vithetsforskningen kritiserar den vita världsuppfattningen och har som mål att ifrågasätta, synliggöra vita självuppfattningar, uppfattningar om icke-vita grupper samt granska vitas förgivettagna maktprivilegier (Hübinette & Tigervall 2008:22).

Med detta i åtanke har den här studien delvis varit en *vithetsstudie* i den mån att den förhållit sig kritisk till samhällets vithetsnorm samt den färgblindhet som råder i Sverige. Vi är båda vita samt födda och uppväxta i Sverige med svenskfödda föräldrar. Vi är därav präglade av de familjer vi vuxit upp i och har internaliserat och praktiserar den världsuppfattningen. Enligt vithetsforskningen är det av yttersta vikt att vi förhåller oss kritiska till vår egen världsuppfattning samt våra förgivettaganden.

Etiska riktlinjer

Studien har genomförts utifrån Vetenskapsrådet(u.å) etiska riktlinjer. I kort är dessa riktlinjer uppdelade i fyra delar; *informationskravet*, *konfidentialitetskravet*, *samtyckeskravet* och *nyttjandekravet*.

Informationskravet innebär att forskaren har en skyldighet att informera respondenten om dennes uppgift samt de villkor som följer deras medverkan. Vidare skall det göras klart att all medverkan är frivillig samt att respondenten när som helst har rätt att avsluta sin medverkan (Vetenskapsrådet u.å:7).

Vid första kontakt med respondenter ahr ett informationsbrev skickats ut innehållande studiens och intervjuens villkor. Denna information har åter framförts under intervjutillfället tillsammans med en förfrågan om samtycke, enligt *samtyckeskravet* (Vetenskapsrådet u.å: 9ff).

I informationsbrevet samt intervjun har samtliga respondenter informerats om *konfidentialitetskravets* principer rörande hantering av personuppgifter genom avidentifikation i syfte att omöjliggöra för obehöriga att komma i kontakt med materialet (Vetenskapsrådet u.å: 12f). I detta ingick likaså att inte använda informationen till andra ändamål än undersökningen explicita syfte enligt *nyttjandekravet* (Vetenskapsrådet u.å: 14).

För att värna om respondenternas rätt till anonymitet har andra namn valts än deras ursprungliga (Vetenskapsrådet u.å: 12f). Namn är betydelsefulla markörer för våra föreställningar om ens etniska och rasliga tillhörighet och utgör en bidragande faktor för rasism såväl nationellt som internationellt (Essed 2005: 41 s.81f). Hur vi har valt att benämna personer och särskilt rasifierade individer och varför kan därav spegla en maktutövande utifrån vår position. Som Catrin Lundström(2007) skriver utgör gränsdragningar för nationell tillhörighet likaså om geografiska lokaliseringar (Lundström 2007: 111).

Denna förförståelse har därför tagits i åtanke genom att exempelvis inte benämna respondenterna baserat på normativa föreställningar om vart personer med svenskt/ icke-svenskt klingande namn bor, jobbar eller tillhör för socioekonomisk klass. För att ytterligare anonymisera har städer och orter vilka kommer på tal delats in i större/mindre städer, samt större/mindre orter. På samma sätt har det resonerats rörande olika föreningar som kommits i kontakt med, där vi valt att benämna de som förening utan vidare utveckling.

Forskningsetiska överväganden

Forskarna har ett speciellt ansvar för resurssvaga, utsatta och diskriminerade grupper och det är viktigt att lyfta fram deras röster och erfarenheter. (Andersson & Swärd 2008: 237).

Denna vetenskap är någonting som har tagits i akt i denna studie samtidigt som det funnits en betydelse av att inte utmåla gruppen som offer.

Ytterligare en etisk aspekt som har varit av vikt för denna studie är makten att benämna och kategorisera olika fenomen. Att applicera vissa begrepp på exempelvis en grupp är i förlängningen ett ställningstagande och en maktutövning som måste avvägas samt motiveras (Andersson & Swärd 2008:241). Mellanförskap är ett relativt nytt begrepp som inte är nationellt erkänt i Sverige (Svenska Akademien 2016). Begreppet är med stor sannolikhet inte vardagligt känt för den stora majoriteten vilket generar ett ännu större ansvar att se till att begreppet definieras på ett sätt som målgruppen, eller individer i målgruppen, vill ha det definierat. Uppsatsen har inte syftat till att definiera begreppet mellanförskap som sådant men en viss definition kommer onekligen att utkristalliseras oberoende av detta syfte. Normalitetsskapandet blir i det här fallet en slags makt att bestämma vad som innefattas samt vad som utesluts i begreppet (Andersson & Swärd 2008: 243).

Det motsättningsförhållande som gäller för kvalitativ forskning gäller även för intervjuer. Nämligen forskaren vill givetvis att intervjun ska vara så djupgående som möjligt men ju mer djupgående desto större risk att intervjupersonens integritet kränks (Brinkman & Kvale 2014: 98). Därför har de varit av vikt att intervjuerna genomförts på ett respektfullt sätt med hänsyn till individernas integritet samt att svar inte pressades fram på något sätt.

Frågor rörande ras, etnicitet och rasifiering är exempel på begrepp och kategorier vilka konstruerats i en vithetsnorm. Att det fanns emotionella och politiska betydelser vid diskussioner som rör uppsatsens ämne gick därmed inte att utesluta. Detta har krävt en ytterligare känslighet och medvetenhet från oss som forskare. Däremot var förhoppningen att det målstyrda urvalet bestående av personer vilka definierar sig utifrån ett mellanförskap sedan tidigare genomgått en viss reflektion och bearbetning kring sin identitet.

Utifrån den personliga mognaden och en åldergräns kunde vi med större sannolikhet anta en förståelse för begrepp som exempelvis rasifiering. Som tidigare nämnt ställde vi oss öppna för språkets betydelse vid intervjutillfällena. Detta gällde såväl en öppenhet för de känslor som hade kunnat uppstå, men likaså hur användandet av ett extra komplicerat språk skulle kunnat skapa en distans och upplevelser av en maktdiskrepans.

Bearbetning av materialet

I syfte att bli förtroliga med den insamlade empirin har materialet kontinuerligt gått igenom under empiri-insamlingens gång. Detta för att lättare kunna hitta mönster samt reducera materialet till en hanterbar mängd data (Jönsson 2010: 196f). Vi har försökt läsa materialet så förutsättningslöst som möjligt. Dock med vetskap om att vi redan är inlästa på mycket teorier samt har en förförståelse som antagligen speglas i vad vi valt ut som intressant i empirin, även kallat *öppen kodning*. Efter detta har en mer *selektiv kodning* skett utifrån de mönster som återkommit i materialet och av detta har teman skapats vilket har utgjort basen för hur materialet har analyserats (Jönsson 2010: 198). För att underlätta för analysen har vi utgått från Håkan Jönssons(2010) bok *Sociala problem som perspektiv* och använt oss av en systematisk ansats. I relation till begreppsutvecklingen, de tema materialet har delats in under, har vi sedan förankrat detta i redan befintlig postkolonial teori (Jönsson 2010: 16). Vid citering av materialet har smärre ändringar gjorts för att underlätta förståelsen dock med stor respekt för empirins budskap.

Kortare presentation av studiens respondenter

Nathalia är i övre 20-årsåldern och kom till Sverige när hon var 3 år gammal, hon är adopterad från Colombia.

Mads är även han i övre 20-årsåldern och har en förälder med skandinavisk bakgrund samt en förälder med bakgrund i El Salvador.

Cindy är i nedre delen av 30-årsåldern och har en förälder med skandinavisk bakgrund samt en förälder med fransk-algerisk bakgrund.

Stephanie befinner sig i nedre delen av 20-årsåldern och har en förälder med både skandinavisk och utomskandinavisk bakgrund samt en förälder som invandrat till Sverige från Thailand.

Katharina är i övre delen av 20-årsåldern och kom till Sverige när hon var 3 månader gammal, hon är adopterad från Sydkorea.

Arbetsfördelning

Då vi har funnit det betydelsefullt att sträva efter en jämlik kunskap om nuvarande kunskapsläget och fördelade därför inte litteraturen oss emellan. Däremot har olika avsnitt skrivits separat dock med konsultation av den andre. Detta gäller dock inte de mer avgörande avsnittet som exempelvis inledning, slutdiskussion samt syfte och frågeställningar. Konsultation av varandra har underlättats då vi till största del suttit ihop och skrivit även om det har varit på olika uppsatsdelar. Intervjuerna har gjorts både parallellt och ensamma i syfte att testa båda arbetssätt.

Analys och resultat

Analysen har inledningsvis fokuserat på rasifiering samt upplevelser av densamma med motiveringen för dess relevans vid förståelsen av mellanförskap. Därefter har rasifierade rum och mer specifikt den rasifierade geografins tagits upp för att skapa en förståelse för hur rasifiering inte endast görs på individnivå utan även mer på ett strukturellt plan. Ytterligare en aspekt som har behandlats för att förstå mellanförskap är vilka vi och vilka dom som individer som befinner sig i ett mellanförskap hamnar i. Därefter har mellanförskap som begrepp samt upplevelser av att befinna sig mellan vi och dom presenterats. I efterföljande stycke har reflektioner rörande gemenskapens betydelse förts där vi har försökt att visa på olika perspektiv av att "hitta hem". Nästföljande avsnitt har diskuterat det motstånd som mellanförskapsgruppen upplevt i relation till kunskap vad gäller personer som tillhör vithetsnormen. Det avslutande avsnittet har fokuserat på de konsekvenser som följer en bristande kunskap kring mellanförskap och gränsöverskridande identiteter.

Var kommer du ifrån?- ifrågasättande och utseendets rasifiering

Alla respondenter har någon gång, utan påverkan av forskarna, under sina intervjuer tagit upp frågan "Var kommer du ifrån?" Ofta följt av ett "egentligen". Flera respondenter beskriver hur frågan uppfattas laddad då den ofta syftar till att ta reda på, i den frågandes ögon respondenternas "egentliga ursprung". Det räcker inte med att respondenterna svarar att: "jag är svensk". Detta då deras utseende enligt den svenska normen vanligen inte kan passera som så kallat "etniskt svenskt" (Farahani m.fl. 2012: 17). Det går att argumentera för att en stor del av mellanförskapskänslan ligger i hur andra väljer att betrakta och tillskriva deras identitet. Därav blir utseende en viktig aspekt för att förstå mellanförskap eller kanske framförallt hur den icke-vita kroppen märks av omvärlden (Andersson 2010:48). Här berättar Cindy om hennes erfarenhet av frågan "Var kommer du ifrån?" men även det faktum att hon tror att det är en fråga som förenar alla som identifierar sig i ett mellanförskap.

Det finns nog inget... generellt, utan det finns ju, utan det handlar ju om att man har blivit... Eh var kommer du ifrån? Den här standardfrågan var kommer du ifrån egentligen. Den tror jag att alla skulle liksom kunna se som en som en sån här gemensam erfarenhet på olika sätt. Var kommer du ifrån egentligen? Och sen så hur man då, amen för adopterade så skapar ju det en adoptionsberättelse på, på sätt och vis för att man också har den erfarenheten och hos dom blandade så handlar det ju om att min pappa är därifrån och min mamma är därifrån och eh ah hur möttes dom och finns dom fortfarande med i ens liv och asså du vet såhär. Det handlar ju fortfarande mycket om personliga frågor som blir liksom kopplade till ens intima, familjära, bas. På det sättet så är det ju en fråga som tränger in även om den kan uppfattas som väldigt... liksom oskyldig så handlar ju, det är ju inte att någon vill vara elak men frågan säger, den säger väldigt mycket om hur vi gör ras och att kroppar betraktas som att komma från olika håll liksom så /.../(Cindy)

Här belyser Cindy att rasifiering är en process och att kroppar i sig inte är rasifierade utan blir rasifierade i särskiljande processer där personer som inte tillhör vithetsnormen exkluderas (Andersson 2010: 48). I relation till detta är det vissa kroppsliga markörer som ofta gör att en person blir exkluderad och inte får höra hemma någonstans och därmed bidrar mycket till känslan av mellanförskap både direkt och indirekt (Arbouz 2012:38). Även Katharina och Stephanie tar upp frågan i sina intervjuer:

Att börja hela tiden med att säga jag är svensk är ju ett "statement" liksom. Min nationalitet ... Äh... formuleras inte utav... eller på vilket sätt jag ser ut eftersom det är därför du frågar förmodligen/.../och sen... istället för att handskas, hinna ställa den här följdfrågan men okej, men vad... ja vad kommer dina föräldrar ifrån eller "whatever". Så hinner jag säga bara att "Jo men jag är faktiskt adopterad från Korea". Och kan jag göra det i samma mening så har man liksom... Sparat sig själv ganska mycket tid..."hehe". Så på det sättet, i dom fall jag anar att den här personen vill förmodligen ha svar...på...vad jag är för, vad jag ser mig själv att tillhöra för ras. (Katharina)

Katharina har hittat egna sätt att handskas med frågan så att hon slipper bli ytterligare ifrågasatt. Hon har en förståelse för att när mannen frågar var hon kommer ifrån så syftar han på hennes avvikande utseende i relation till hur svenskhetsnormen ser ut idag (Mattsson 2005:10) och om hon bara säger att hon är svensk så är det inte en godtagbar förklaring. Katharina tar även här ansvar för mannens okunskap vilket är en vanlig strategi hos respondenterna och en fråga som diskuteras mer ingående senare i analysen.

Inte så att folk kommer och pratar engelska med mig här i Sverige så är det ju inte men det är ju ändå folk som frågar men ba *jaha* vart är du ifrån?(Stephanie)

Överhuvudtaget spelar utseendet en betydande roll och det är tydligt att den rådande normen gällande den svenska nationella gemenskapen är vit (ibid.). Eftersom det inte finns någon egentlig koppling mellan en beteckning och vad ordet faktiskt betecknar används begrepp för att skapa skillnad för att upprätthålla den nationella gemenskapen (Andersson 2010: 47). Detta belyser nästa citat, även detta av Cindy.

Om jag sitter på en buss när jag är åtta år med min mamma som är vit och blond och så får jag höra liksom, kommer det fram nån gubbe och säger "Åk hem till ditt hemland" till mig då och inte till min mamma, det är ju ett sätt att skapa, ehm, ... det blir en upplevelse av rasialisering och ras som liksom är, har man inget ord för att beskriva det så blir det ju liksom väldigt lustigt, eller liksom märkligt på nåt sätt. Att jag skulle ha ett annat hemland än min mamma som har fött mig i Sverige när man är åtta år. Det blir liksom ett väldigt speciellt sätt att förstå omvärlden eller vad man ska säga.

(Cindy)

Hon kategoriseras på basis av hennes utseende som icke-svensk trots att hon är född i Sverige, detta med stor sannolikhet för att mannen på något vis vill bibehålla den föreställda gemenskap som han ansåg att nationen har (De los reyes 2005:41 s.250). Även Nathalia har upplevt kategorisering och rasifiering på basis av sitt utseende:

Jag kategoriseras väldigt ofta som afrikan det e jag ju definitivt inte./.../ inte för att det är något fel på afrikaner menar jag inte, att afrikaner /.../ Det är alltid lite såhär intressant när, speciellt då används det ju som en skällsordsgrej liksom att. När dom tycker att jag har fel åsikt eller sådär, ja då ska jag dra tillbaka till Afrika och jag bara vadå? Jag har aldrig satt min fot i Afrika. (Nathalia)

I nedanstående citat berättar Mads att trots att han inte har varit i El Salvador och inte har en stark identitet knutet till det landet så har han på basis av andras bemötande en känsla av att vara odefinierat utländsk:

Asså jag har ju mest växt upp med min morsa; det är ju inte så att jag har så stark latinamerikansk bakgrund men utseende gör *väldigt* mycket... i Sverige och det är väl mest det egentligen som har skapat min etniska identitet. Asså det är ju det att jag är ju skånsk, som jag ser det, men jag ser ut på ett visst sätt, så det gör ju att jag känner mig väldigt... Eh utländsk. Jag vill inte säga invandrad asså men, jag känner mig precis som vilka av mina vänner som helst liksom, som är uppväxta med någon annan bakgrund än den (som svensk liksom) för att det det är så man har blivit bemött rätt ofta. Tills kanske folk lär känna en eh men vid första ögonkastet /.../(Mads)

Varför spelar då utseende så stor roll och varför tar sig vissa människor friheten att uttala sig kring individers etnicitet? Vår tolkning är att anledningen till att mannen på bussen gick fram till Cindy var att han ansåg sig ha tolkningsföreträde på vem eller kanske till och med vad hon var samt var hon hör hemma (Essed 2005:41 s.74). Då normen i det svenska samhället är vit så misstänklighets- och främmandegörs personer som inte kategoriseras ingå i den svenska gemenskapen (Mattsson 2005:41 s.10). Därför skapas ett skillnadsgörande i relation till respondenterna där de på grund av sitt utseende utesluts ur den svenska gemenskapen utan hänsyn till deras egna självidentifikation vilket då bidrar till den här känslan av mellanförskap och att ständigt få sin identitet ifrågasatt på olika sätt.

Förorten som raslig gemenskap- en rasifierad geografi

Vad gäller boendesegregation mellan "invandrare" och "svenskar" så är Sverige ett av de länder som toppar listorna i relation till de andra OECD-länder. Trots över ett halvt sekels invandring förekommer fortfarande områden som karakteriseras som helt vita. Historiskt sett har rassegregationen fyllt en funktion genom att hålla olika samhällsgrupper och i det även klasser särskilda från varandra, för det mesta till de välbeställdas fördel (Molina 2005:41 s.105).

Genomgående i alla intervjuer finns en röd tråd som har att göra med en viss förståelse för vad olika geografiska områden innebär. Det är inte uttalat utan det förutsätts att vi som forskare men även medmänniskor förstår konnotationerna till vissa geografiska platser. Dessa områden nämns utan vidare förklaring med en implicit betydelse. Mads pratar exempelvis om när han en kort period bodde i Stockholms innerstad men att han inte kände sig hemma med människorna som bodde i det geografiska området.

Dom jag lärde känna bodde liksom... Högsätra, Rågsved, ehm Skärholmen, så allt som är längst ut på linjerna liksom./.../ Så även när jag var ute... å så på fritiden, typ träffade folk och lärde känna andra så visade det sig att dom även bodde på dom här ställena. (Mads)

Tunnelbanestationerna "längst ut på linjerna" förstår vi som förortsområden med vissa tillhörande stereotyper. Detta sade Mads i relation till vilken typ av människor han umgicks med under perioden i Stockholm. Det går därmed att förstå det som att han menar på att det är vissa typer av individer som bor på de här platserna. Individer som han anser sig passa och känna en gemenskap med. Vi tolkar det som att Mads menar på att trots att han inte aktivt sökte sig till personer från "orten" så blev det automatiskt så att det var dem han umgicks med.

Ytterligare en aspekt är det faktum att vissa områden anses höra till vissa typer av personer eller kanske till och med vissa raser. Här pratar Cindy om sitt mellanförskap och hur Stockholms innerstad är en vit gemenskap:

Ens känsla av att liksom omväxlande vara liksom svensk och icke-svensk har med just det att göra och att det liksom och ger en, i och med att jag är uppvuxen i liksom ett sammanhang med vita liksom så har jag ju... jag är ju inte uppvuxen på en icke-vit plats eller i ett område där majoriteten har en icke-vit bakgrund liksom/.../Så jag har ju en annan typ av position, jag är uppvuxen i Stockholms innerstad och det är nog ett medvetandegörande kring såna aspekter också mycket./.../Även om det såklart finns blandade som bor i jättevita områden också men det handlar mycket om hur man, men det handlar framförallt om hur man liksom olika symboliska gränssättningar för ras, så är det ju. (Cindy)

Asså jag är ju född i (mindre svensk stad) mm, men när vi var fjorton, äh NÄR jag var femton flyttade vi till (större svensk stad) å sen bodde vi i ett ställe som hette (mindre svensk förort) å det kan ju jämföras typ kanske med Rosengård eller Seved såhär /.../(Mads)

Till skillnad från Cindy är Mads uppväxt i ett område som skulle kunna karaktäriseras som icke-vitt. Detta går att koppla till en Milton Gordons begrepp ethclass. Han menar på att det som förenar människor i olika etniska eller kulturella grupper främst är klasstillhörighet. Vidare menar han på att förekommande minoriteter kan överskrida normativa uppdelningar för att forma en "invandrarklass" (Molina 2005:41 s.107f). Denna "invandrarklass" liknas i denna uppsats med förorten samt de fördomar eller kopplingar som finns om en geografisk plats etnicitet eller kanske snarare rasifiering. När Mads gör en liknelse med Rosengård så kan det förstås som att han vill beskriva sina erfarenheter av att växa upp i en icke-vit gemenskap. Förorten framställs genomgående som annorlunda i jämförelse med det "riktiga Sverige" även om detta ibland resulterar i positiva omdömen, till exempel i beskrivningar av förorten som en exotisk plats (Mattsson 2005:41 s.146).

Irene Molina (2007) menar på att trots att rassegregation i Sverige inte har gått lika långt som i exempelvis USA så håller en uteslutning på att ske och den rumsliga belägringen av förorten håller på att cementeras i den urbana stadsbilden. Bilden i media av ”förorten” ger dessa föreställningar om invandrare en rumslig dimension genom att likställa förorten med invandrartäta områden som inte hör hemma i ”det svenska”(Molina 2007). Med samhällets normativa svenskhet som utgångspunkt avbildas förorter som till exempel Rosengård i vad Ristilammi har kallat en pendling mellan ”negativ och positiv annorlundahet”(Mattsson 2005:41 s. 146). Ett exempel på stereotypifieringen av vissa förorter är när Mads talar som sin uppväxt:

Och där har ju jag blivit tillskriven den utländska kategorin automatiskt. Men sen även i skola, (medelstor stad i Sverige) är ju en rätt blandad stad liksom så man kommer ju i kontakt med svenskar hela tiden. Alla tillskriver ju inte en som någonting men en del där lägger ju dig automatiskt i det utländska facket ... Eller så är det ens egen reflektion av andras tankar som det kan va.

Men oavsett så blir man ju väldigt mycket placerad i det facket som tonåring liksom ehm... Men sen valde man ju också lite det umgänget eller vad man ska säga. Det var ju lättare att bli accepterad där liksom än att behöva kämpa i nån, asså jag vill inte låta fördomsfull, men i nån etnisk svensk rikemansgrupp och så ska man behöva va liksom nollan där eller känna att man aldrig är hemma. Då är det bättre att vara med alla andra nollor, typ så. (Mads)

Utifrån Ristilammis teori om den negativa och positiva annorlundaheten känner Mads en negativ annorlundahet i en ”etnisk svensk rikemansgrupp”. Detta kan även gestalta ethclass då ”etniska svenskar” porträtteras tillhöra en särskild klass benämnd ”rikemansgrupp”. När Mads uttrycker att det är ”bättre att vara med alla andra nollor” kan detta dels förstås utifrån en känsla av tillhörighet till den rasifierade förorten. Samt dels utifrån den rådande rasregelordning vilket ger honom ett utrymme i hans blandade mellanförskapsposition att ta en överordnad roll (Molina 2005:41 s. 96).

Nathalia beskriver i nedanstående citat sina erfarenheter av att pendla mellan att känna sig positivt och negativt placerad utifrån sin annorlundahet.

I (medelstor svensk stad) så var det faktiskt väldigt mycket Colombianer som bodde där./.../ vilket väl drog ner den här känslan av mellanförskap lite granna, för att jag faktiskt kunde träffa lite folk så. Ehm känna en annan typ av tillhörighet och, och nu i (mindre ort) är det väl mer tillbaka igen till att glida runt lite för mig själv på nåt sätt. Jag bor i ett väldigt invandrartätt område. Men det blir ju lite det att, de är ju jättetrevliga mina grannar och sådär men dom ser ju inte mig som någon i gänget riktigt fullt ut eftersom jag inte är riktig invandrare i deras ögon samtidigt som svenskarna tycker ändå att jag är en blatte i gänget liksom. (Nathalia)

Nathalia beskriver att hon bor i ett invandrartätt område men att hon inte betraktas ”som en i gänget fullt ut” och är därmed inte en ”riktig invandrare”. På basis av detta finner vi att Nathalia tillskrivs en positiv annorlundahet i förorten utifrån sin överordnade ställning som ”svensk” då hon kopplas till den vita gemenskapen genom sin position som adopterad. I den svenska gemenskapen präglas hon av en negativ annorlundahet då hon ses som ”en blatte i gänget”. Detta kan tolkas som en konsekvens av att Nathalias rasifierade yttre. Detta gör att hennes mellanförskapsposition cementeras även i relation till geografisk tillhörighet.

Vi och dom - vardagsrasismens olika ansikten

För att ifrågasätta den privilegierade diskursen har den intersektionella forskningen valt att vända ljuset mot ”de andra” och deras röster och berättelser (De los Reyes 2005:41 s.250f). Att få utstå kränkande kommentarer, bli tillrättavisad och uppleva krav på tacksamhet och betrakta sin omgivning utifrån en försvarsposition är faktorer i den särskiljande praktik som konstruerar bilden av invandrarskap (ibid). För samtliga respondenter kan erfarenheter av denna process ses där deras utrymme blivit mer eller mindre begränsat i offentliga miljöer till följd av andra människors fördomar.

Mads berättar om en upplevelse på bussen och hans reaktion i samband med detta.

/.../ Hon damen på tuben som håller i väskan eller inte vågar sätta sig bredvid mig.. så skapas nått hat liksom, inom en, men sen försöker man släppa. (Mads)

Samma situation återkommer när Mads ger exempel på vad som bör göras i samband med sådana situationer för att synliggöra rasismen i vardagen.

Men i mitt huvud tänker jag... Asså om en gammal dam uttrycker sig dåligt... Så är det väldigt bra om asså flera människor i det offentliga rummet som ser eller hör reagerar tillsammans asså..."Vad gör du? Hur kan du prata på detta sätt? Skäms du inte?"... Det är det mest konkreta jag kan komma på, det borde finnas fler strategier än det egentligen. (Mads)

Catrin Lundström (2007) ger i sin bok Svenska Latinas förslag på hur de vardagliga händelser som Mads beskriver kan tolkas, den mer institutionaliserade rasismen och kunskap om rasism (Lundström 2007: 159). Lundström (2007) gör en distinktion mellan de maktprocesser som är mer institutionella och systematiska och de mikroprocesser, de vardagliga erfarenheterna vilka Mads beskriver ovan (ibid.). Vidare skriver Lundström (2007) att det är nödvändigt att skildra vardagsrasismens olika uttryck för att synliggöra rasismen som återkommande företeelse och fenomen och likaså den sociala kontext och kunskap i vilket den uppstår (ibid).

Uppsatsen har tidigare nämnt hur nationens dikotomier kan ta uttryck i upplevelser av svenskhet/invandrare. Detta är förenat med föreställningar om vithet och det västerländska kunskapsidealet samt tolkningsföreträdet (Kamali 2005:41 s.10f). Vad som funnits genom respondenternas berättelser är likaså att konstruktionen av "vi och dom" är en dynamisk process som sker kontinuerligt och parallellt i ett samhälle. Det här innebär att en person kan tillhöra ett "vi" men samtidigt ett "dom" beroende på de normer som finns inom kontexten. Var en individ placeras och hur denne värderas är därav baserat på betraktarens position och inflytande (ibid). Föreställningar om ett "vi" är något som återfinns i samtliga respondenters berättelser. För att förstå komplexiteten i den särskiljande praktiken som konstruktionen av "vi och dom" är har vi funnit det betydelsefullt att titta på den historia vilken ligger till grund för en sådan uppdelning.

Stephanie som har koppling till Sverige och Thailand beskriver exempelvis hur hon till följd av sitt yttre blir tillskriven olika stereotyper beroende på vart hon befinner sig.

Asså dom tänker ju i Thailand att då kommer jag ifrån en familj med pengar, att jag är här på semester asså jag har flugit typ halva jorden för att komma dit och du vet, asså det är liksom status... dom är ju nyfikna om Sverige och skolgången å sådär medan om jag säger det i Sverige så är det mer fördomar, du vet folk målar upp en dålig bild om att min mamma kommer från en by med lite pengar, amen du förstår, att det blir som på ett annat sätt/.../ (Stephanie)

Rasismen är inget resultat av nuvarande förhållanden utan en konsekvens av vår historia och den negativa framställning av "de andra" som blivit representerade i detta. Den är inte heller ett resultat av senaste tidens ökade invandring (A. van Dijk 2005:41 s.120). För att förstå varför Stephanie kan bli tillskriven en större makt i Thailand i förhållande till Sverige är det därav relevant att beskriva den historia som legat till grund för den negativa framställningen av "asiater" i Sverige samt den positiva framställningen av "vita européer" i Thailand.

I Europa kan två olika politiska och sociala strömningar identifieras vilka har format våra relationer till omvärlden (ibid). Den ena mer moderna är en inhemsk europeisk rasism och anti-semitism, vilken riktar sitt fokus mot icke-europeiska grupper eller de i närområdena runt Europa.

Den andra, den koloniala rasismen vilken blir aktuell när Stephanies berättelse ska förstås fokuserar på ockuperade grupper så som afrikaner, asiater och ursprungsbefolkningar i Amerika, Stilla havet och Australien (ibid). Att Stephanie får möta fördomar i Sverige kan förklaras utifrån den koloniala rasismens normer vilken tillskriver grupper med "rasligt" asiatiskt utseende en position i den "tillhörande underordning" i förhållande till den vita kroppens överordnade position (Andersson 2010: 52). På en strukturell nivå så är det inte en slump att vi stänger ute de människor vi "rasligt" kategoriserar som andra, exempelvis asiater, afrikaner och latinamerikaner. Exkluderingen är en etablerad norm som tagit sig in i mer forum än de högerextrema (A. van Dijk 2005:41 s.121).

Den överordnade positionen som Stephanie blir tilldelad i Thailand kan förstås utifrån samma teori. Nämligen den koloniala rasismens dominans och inflytande i ett lands konstruktion av "vi och dom" (ibid). Thailand har varit en gammal västerländsk koloni vilket speglas i ännu existerande normer och skönhetsideal vilka Stephanie beskriver nedan.

Thailändskt skönhetsideal är liksom att du ska ha, du vet du ska vara blek och du ska ändå ha lite västerländska attribut, liksom du ska ha ett näsben och sånt där. Jamen du vet och därför är det många som, många (lo-kung) asså halvthai som får jobb inom skådespelarbranschen och sånt där för att det är så eftertraktat /.../ (Stephanie)

Konstruktionen av vi och dom är baserat på kulturella historiska och sociala strukturer därav ser dessa konstruktioner olika ut beroende på social kontext (ibid). I det här avsnittet har respondenternas erfarenheter av specifika positioner och gränsdragningar bearbetats. För att få en mer övergripande förståelse för mellanförskapspositionens dynamiska natur kommer vi i följande avsnitt beskriva upplevelser av att vistas *mellan* vi och dom.

Att befinna sig mellan vi och dom - Mellanförskap

Med kunskapen om en nations konstruktioner av “vi och dom” hamnar personer i ett mellanförskap, som begreppet antyder ofta i en “mellanposition” utifrån sin och samhällets normer (Arbouz 2012: 38f). Mellanförskapet är inget vedertaget begrepp som kan förklaras med hjälp utav endast vetenskapliga teorier till följd av områdets begränsade utrymme. Den här studiens definition baseras därav av naturliga skäl huvudsakligen på en samlad tolkning av respondenternas subjektiva upplevelser. Det finns en medvetenhet i att ge denna gruppen en chans att själva definiera sina upplevelser och inte tillskriva annars underrepresenterade gruppers möjlighet att ta plats. Såhär beskriver Nathalia och Mads mellanförskap.

Det här med att vara mittemellan, att aldrig riktigt, att inte höra till fullt ut, eller hela tiden få... Liksom ha sin tillhörighet villkorad, att man inte får vara med på samma villkor som alla andra. (Nathalia)

Asså man pendlar mellan två världar... det är typ det kortfattat att man hela tiden ska förhålla sig till antingen de ena eller det andra... det är väldigt svårt att vara både och i en svensk kontext. (Mads)

Som citaten beskriver förekommer upplevelser av att “pendla”, att vara “mittemellan” och inte “höra till” utifrån svenska normer och föreställningar om kategorier utifrån ras och etnicitet. För att förstå såväl Nathalias och Mads berättelser är det relevant att synliggöra den komplicerade konstruktionen av “vi och dom” och några av de faktorer som kan vara avgörande för att vidare förstå vilket “vi” och vilket “dom” som Nathalia och Mads beskriver att de “pendlar” mellan eller befinner sig “mittemellan”. Dessa “poler” kan utifrån våra tolkningar te sig olika för olika individer vilket bör tas hänsyn till vid förståelsen av mellanförskap.

Teresa Kay Williams gör i sitt bidrag till *Mixed race studies* (2004) utifrån sociologen Michael Thorntons teori en skillnad mellan den personliga och den sociala identiteten. I och med denna distinktion menar Kay Williams (2004) att ens personliga upplevelser av jaget ofta skiljer sig från den offentliga. Sociala, politiska samt kulturella faktorer är nödvändiga att ta hänsyn till vid förståelse av Jaget utifrån såväl individnivå som grupp nivå (Kay Williams 2004: 168).

Kay Williams teoretiska diskussioner (2004) kan vara ett användbart komplement för att synliggöra upplevelser av mellanförskap. Då i bemärkelsen att det uppstår konflikter genom att individen har funnit ett "vi", en personlig identitet som hen känner en anknytning till men att hen i den offentliga miljön blir tillskriven något annat till följd av sitt rasifierade utseende. Stephanie beskriver sina upplevelser när hennes pojkväs kompis identifierade henne på ett visst sätt, vilket stred mot hennes personliga identitet.

I Sverige har jag alltid, eller här i (medelstor stad) har jag som alltid setts som, jag vill ju liksom ses som thailändsk, på nått sätt och det är ett bekräftelsebehov jag har typ. För när jag träffade min pojkvän så sade ju han till sin kompis att, amen jag har ju träffat en tjej och "Amen vem då?" "Amen Stephanie" "Jaha den där lilla asiaten"... Du vet och folk, det är som inte, det är ju inte *så* jag vill bli identifierad förstår du?... Det känns som att jag har varit ute efter att bli identifierad men samtidigt så är det inte, har jag inte ens tänkt på hur jag vill. För det är ju bara från håll att jag, det asså det beror på vilka personer jag är med och ja vilket land jag befinner mig i sådära. (Stephanie)

Stephanie uttrycker i det här citatet en önskan att bli identifierad på ett visst sätt men blir besviken i kompisens tolkning av henne som "den där lilla asiaten" istället för "thailändsk". Precis som Stephanie nämner i slutet av citatet, vilket vi varit inne på tidigare i detta avsnitt är det relevant att synliggöra de historiska politiska, sociala och kulturella faktorerna som legat till grund för konstruktionen av nationen och de "andra", "vi och dom" (Kay Williams 2004: 168). Att tala om asiater på det här sättet i en svensk kontext blir ett rasistiskt uttalande eftersom det anspelar på den koloniala rasism där grupper med ett "rasligt" asiatiskt yttre hamnar i en underordnad position gentemot det vita västerländska (A. van Dijk 2005:41 s.121). Det är därav ett sätt att positionera en person i ett "dom".

Mellanförskap har tidigare ställts i relation till Kay Williams (2004) perspektiv där Jaget kan betraktas som ett personligt och ett socialt rum. Som exempel nämndes hur Stephanie beskrev att hon pendlade mellan hur hon själv ville bli identifierad och vad andra tillskrev henne.

För andra respondenter kan upplevelser av mellanförskap utifrån denna teori spegla att individen genom den kulturella eller känslomässiga anknytningen personligen identifierar sig innanför eller utanför flera "vi".

Mellanförskapet gestaltas dock genom att den sociala identiteten baseras på deras rasifierade kroppar vilket i vissa sammanhang begränsar deras framkomlighet och rättigheter (Kay Williams 2004: 168). Exempelvis som "icke-svensk"/"invandrare" eller "dom"(Kamali 2005:41 s. 41). Katharina som är adopterad har tidigare beskrivit hur hon hamnat i ett mellanförskap eftersom hon är uppväxt i en svensk miljö och har en svensk kulturell tillhörighet men att hennes icke-vita kropp placerar henne utanför det svenska "vi-et". Vidare beskriver hon hur hennes personliga identitet utifrån ett mellanförskap har utvecklats då hon har fått en ytterligare kulturell och känslomässig anknytning till Korea.

Mellanförskap för mig har också kommit att bli, om man är till exempel. Om man har... En vit förälder och en icke-vit förälder... eller har föräldrar som har olika rötter i olika kulturer att, att man hamnar i ett mellanförskap där man har ena foten i eller utanför en eller flera kulturer... Och eftersom jag ändå har lärt känna mina koreanska rötter så har jag ju också kommit att delta i den koreanska kulturen mer och mer... På så sätt har jag ju på senare år också... tillhör jag ju ett mellanförskap där jag faktiskt har två kulturella identiteter. (Katharina)

Gemensamt för både Stephanie och Katharina är att den personliga identiteten präglas av en förflyttning beroende på vilken kontext de befinner sig i och de kulturella erfarenheter de fått. Gloria Anzaldúa (2004) belyser i *Mixed race studies* "la mestizia" vilken befinner sig i en konstant rörelse mellan de kulturella och spirituella värdena i de separata grupperna. Anzaldúa (2004) har i sin tolkning flera inslag vilka återfinns i Stephanie och Katharinas upplevelser där han likaså nämner de svårigheter som kan finnas i att urskilja vad den blandade individen ärvt från vem utifrån de nuvarande gränsdragningarna och den ambivalens som ofta uppstår som konsekvens av detta (Anzaldúa 2004: 139f).

Mellanförskap - gemenskapens betydelse

Utifrån en svensk kontext så har ambivalensen alltid varit en skräck, även kallat "ambivalensskräcken" och givit upphov till de gränsdragningar vilka ska skydda "vi-et" från de ambivalenta "andra" och återinföra den exklusiva svenska gemenskapen baserat på ras (Kamali 2005:41 s.168) (Azar 2005:41 s.181). Stephanie och Katharinas upplevelser kan förstås utifrån deras svenska kontext där ambivalensen är ett resultat av återkommande vardagsrasism och andra handlingar som legitimerats för att markera deras kroppar som symboliska objekt (ibid.). Detta då de ofta inte tillåts bara vara svenskar men kanske inte heller fullt identifierar sig med sin andra identitet. Sådär pratar Cindy om sin tillhörighet.

Och då är ju känslan av tillhörigheten den som eh, den som blir utmanad på sätt och vis att, amen jag känner mig inte hemma här liksom och det är ju för att vi har en liksom typ av systematiskt tänkande som kategoriserar människor på väldigt rigid, inom väldigt rigida ramar liksom. Så det är så jag skulle förstå mellanförskapet, som en som typ utav dialektik, om man använder ett akademiskt begrepp. (Cindy)

I antologin *Dangerous Liaisons Gender, nation & Postcolonial perspectives* skriver Homi K. Bhabha(2004) om att vara "unhomely", det är ett begrepp som inbegriper mer än att vara hemlös. Det handlar snarare om förvirringen som skapas när världen är hemmet och hemmet är världen. Han menar att det är ett tillstånd som hela världen befinner sig i, dock i olika stor utsträckning. Detta på grund av de kulturella utbyten som skett genom krig vilket har format länder till att bli mindre fast i sina nationscentrerade tankar (Bhabha 2004:445ff) Ytterligare en författare som pratar om hemmet är Irene Molina (2007). Hon menar på att hem-begreppet är kopplat till en geografisk plats och ett rum men att det också kan kopplas till staden, regionen eller nationen. Vidare talar hon om längtan och att det ofta implicit inbegriper en längtan till ett landskap eller barndomsminnen, till ens ursprung, till det riktiga och autentiska. I den representationen av hem och längtan blir hemland samt fosterland centralt och det konstrueras ofta med hjälp av nationalistiska diskurser som då i sin tur blir exkluderande.

Detta då hemmet utan vidare placeras i hemlandet och de som invandrat förlorar rätten att känna en platstillhörighet i det nya landet (Molina 2007: 12). Här beskriver Nathalia hur hon bli tillskriven en invandrarposition och därmed förväntningar på ett hem utanför den svenska gemenskapen.

När de först utgår ifrån att man är invandrare och sen blir jätteförvånade bara för att man inte kan någonting om ens biologiska släkt... När det kommer ”går det hjärtproblem i familjen?”, ”Jag har ingen aning”/.../ Så blir det lätt att man hör inte riktigt hemma någonstans.” (Nathalia)

I relation till denna uppsats så upplever vi att trots att alla våra respondenter har levt merparten av sitt liv i Sverige så finns det en kluven känsla till hem och hemland men kanske framförallt ursprung. Mellanförskapsbegreppet inbegriper utifrån vår empiri upplevelser av att vara mitt emellan, att ha flera tillhörigheter, att ha flera hem. Den nuvarande diskursen kring hem som *en* geografisk plats gör det svårt för personer som innehar flera olika tillhörigheter att finna gemenskap.

Mellanförskapets rum - att hitta hem

Viljan att hitta ett sammanhang eller ett hem där en smälter in är något som finns i flera av våra respondenters berättelser. Som tidigare nämnt kan hemmet ta olika skepnader och få mer eller mindre betydelse för en persons identitetsskapande (Molina 2007: 12)(Bhabha 2004:445ff). För flera av våra respondenter har mellanförskapet som begrepp spelat en viktig roll i respondenternas möjligheter att hitta ett rum i vilket de kan känna sig hemma. Så här beskriver exempelvis Katharina sin upplevelse av lättnad när hon för första gången kom i kontakt med begreppet och dessutom fann att andra som delade hennes erfarenheter.

Det var som om nån, som om nån bara nåt hade, en pusselbit hade fallit på plats och så kom det liksom ett pling. Så det var så här ja men det här beskriver ju så mycket. Det här ordet är ju självklart, varför använder jag mig inte mer av det här ordet, det är ju nästan idiotiskt att inte ens ha fått med det i mitt vokabulär tidigare för det förklarar ju så mycket. Och så kände jag för första gången jag såg det och sen någon gång när jag förstod att det fanns en liten förening som var mellanförskapet... Det signalerade att ja men okej det är andra människor som har sökt det här ordet.

För att anledningen till att mellanförskapet finns är ju för att som andra, asså som rasifierade beskriver ju inte mellanförskap och att vara vit eller icke vit beskriver ju inte heller mellanförskapet. (Katharina)

Som Katharina beskriver i citatet ovan kan mellanförskapet förstås som ett hem i bemärkelse av begreppets möjligheter att skapa en språklig gemenskap men likaså utifrån föreningen som en geografisk plats. "Pusselbiten" som faller på plats med stöd i Molinas (2007) teori kan likaså symbolisera att det funnits en längtan och saknad av hemmet (Molina 2007: 12). Som Katharina nämner finns det flera respondenter som beskriver svårigheter att finna en tillhörighet i andra forum förespråkande marginaliserade grupper som står mer tydligt utanför vithetsnormen, exempelvis "rasifierade". Dels till följd av att deras position är utanför och inte mellan rådande normer och dels eftersom som Stephanie säger att det även finns rum där *hon* är privilegierad.

Gemensamt för flera av respondenterna är deras positiva erfarenheter när de för första gången introducerades till begreppet mellanförskap. Det som skiljer är dock deras upplevelser av att alltid ha tillträde till mellanförskap. Det är som vi varit inne på tidigare nödvändigt att i förståelsen av detta göra en distinktion mellan mellanförskap som geografisk plats och språklig kontext. Stephanie beskriver upptäckten av mellanförskapet som "ett slag i ansiktet" där hon för första gången kunde sätta ord på det hon kände. Såväl Stephanie som Katarina använder illustrerande ord vilka är målande för deras upptäckt av mellanförskapet.

Bland de personer som definierar sig som mixed eller blandade ter det sig utifrån analysen vanligare att tala om mellanförskapets olika grupper. Det finns exempelvis bland såväl Stephanie och Mads som beskriver sig som blandade eller "mixed" upplevelser av att gruppen adopterade har bättre förutsättningar att kunna smälta in till följd av att de har en tydligare rasifierad kropp gentemot den blandade eller "mixed" som i större utsträckning blir diffus. Stephanie finner att hon kan relatera till gruppen adopterade i deras upplevelser av att bli ifrågasatta men beskriver återigen som vid diskussionen rörande rasifierade grupper att hon saknar ett "rum" där hon inte blir tolkad som annorlunda på basis av sitt yttre. Hon menar på att adopterade har en annan möjlighet att passa in rent utseendemässigt om de åker till sitt födelseland.

Utifrån den uttalade viljan att kunna smälta in och framställningen av adopterade som rasligt "tydligare" får vi en uppfattning om att det finns mer eller mindre tydliga interna gränsdragningar inom mellanförskapet som grupp. Det blir för att återkoppla till distinktionen mellan mellanförskap som geografisk plats och språklig kontext olika upplevelser av gruppernas möjligheter att förenas i en gemenskap.

Bristande kunskap - Oviljan att förstå

Till följd av att den västerländska kunskapens ännu har en dominerande och universell giltighet påverkar det likaså synen på frågor som rör mänskliga rättigheter, däribland rasism (Essed 2005:41 s.73f). Den växande vardagsrasismen är ett exempel på hur det idag saknas såväl internationellt som nationellt intresse av att utbilda och sprida kunskap om vad rasism är, hur det upplevs, samt hur det kan förebyggas (ibid) (Hübinette& Tigervall 2008:43ff). Bristande kunskap och ovilja att förstå är något som förenar flera av respondenternas erfarenheter i mötet med personer som ligger inom vithetsnormen. I detta finns dels den ständiga frågan om "vart kommer du ifrån" dels känslan av att bli ifrågasatt i sitt svar. Sådär beskriver Katharina sin upplevelse vid frågan om tillhörighet.

Medan om man bara skulle säga till exempel ja men jag är från den här byn så tenderar ju folk att fortsätta undra eller ställa följdfrågor och om dom inte frågar följdfrågor så kan man se hur det här kugghjulen fortsätter att snurra... Och det är. Ja, det är svårt. Det är jobbigt. (Katharina)

Stuart Hall(2002) skriver i "Dangerous liaisons - gender, nation and postcolonial perspective"(2002) om en kulturell revolution under 2000-talet där de marginaliserade gruppernas mer än någonsin fått möjligheter att ta plats i sociala och politiska forum. Men detta innebär inte att attityder gentemot rasprivilegiet förändras i samma takt (Hall 2002: 184). Rasprivilegiet som sådant bygger på att de som har tolkningsföreträde är mindre mottagliga för ett synliggörande av diskriminering baserat på ras och etnicitet. Diskursen som rättfärdigar det här bemötandet grundar sig i konstruktionen av kunskap utifrån den vita europeiska diskursen (Essed 2005:41 s.74).

Trots den rådande revolution vilken Hall (2002) beskriver då allt fler marginaliserade positioner synliggörs finns enligt flera respondenter en diskurs för var och hur detta görs. För dessa blir den bristande kunskapen en begränsning i deras vilja/förmåga att alltid kunna komma till tals utifrån det språk de vill. Även om de själva har termer exempelvis mellanförskap, blandade, mixade som de finner representativa för sin identitet är det sällan dessa används i det offentliga rummet. Förväntningar på bristande kunskap och oviljan att "leka pedagog" gör att det i flera fall blir lättare använda "gamla och invanda" termer.

Ja men i Sverige är det ju inte självklart att nån förstår om man säger att man identifierar sig utifrån ett mellanförskap och vad det betyder... Och det gör ju också att jag inte använder ordet mellanförskap till människor som... man märker är inte så insatta i diskursen... Jag skulle nog faktiskt aldrig... slänga ut det till nån som jag... jag inte vet om den här personen kommer förstå det här begreppet eller inte/.../Om nån frågar ehm..."var kommer du ifrån?" så skulle mitt svar vara att jag... ja men identifierar mig utifrån mellanförskap och då får du ta det... jag tror det skulle vara väldigt svårt. (Katharina)

Så här beskriver Katharina varför hon inte utgår ifrån att det finns en kunskap om mellanförskap som begrepp. Att ställa till konflikter och förvirring gentemot vita är något som såväl Stephanie och Katharina aktivt undviker även om det är på bekostnad av sig själva. Essed (2005) skriver om den bristande insikten i rasismens systematiska natur och hur den ofta skapar en frustration bland de privilegierade. Där rasism, enligt den privilegierade gruppen, ses som en "lätt utväg" för att få sympati och personer vilka uttrycker att de blir utsatta upplevs känsliga (Essed 2005:41 s.83). Detta kan då ses som en omedveten anledning för Stephanie och Katharina att inte hävda sitt mellanförskap då de inte vill provocera eller upplevas som känsliga. Stephanie berättar därav hur hon väljer att kalla sig "halv-thai" eller "halv-svensk" trots att hon är medveten om att det direkt implicerar en förklaring av vart den andra halvan kommer ifrån.

Naomi Zack (2004) skriver i "Mixed race studies" om ett liknande fenomen utifrån en amerikansk kontext.

It is important to note that when the acknowledgment of a mixed-race individual does not go beyond a reference to the racial diversity of that individual's forebears, the individual is called "of mixed race". But if the individual is acknowledged to be a racial mixture *in himself*, then he would be called "mixed race", without the "of". The use of the word "of" in the designation "of mixed race" leaves open the question of what the mixed-race individual is racially, and this "of" is compatible with the American one-drop rule. But if "of" is left out and an individual is called simply "mixed race", it becomes more difficult conceptually to designate that individual black (or white, for that matter). (Naomi Zack 2004: 156)

Ett samhälles förmåga till kontrollerande diskurser kan förstås utifrån externa och interna regler (Diawara 2002: 457). I de externa reglerna ingår däribland att förbjuda ord för att begränsa och kontrollera kunskapen (ibid). Att respondenterna aktivt väljer att inte tala utifrån "sina" termer kan förklaras utifrån att de följer den rådande diskursen i vilken deras kunskap, i form av kulturella uttryck som språk förblir åter tabubelagda. Som Hall (2002) skriver utgör okunskapen rörande marginaliserade grupper situation en bidragande faktor för ett reproducerande av en ojämlik maktordning utifrån det vita västerländskas behov (Hall 2002: 184).

Mellanförskapets begränsningar - Konsekvenser av bristande kunskap

De främmandes möjligheter att bli accepterat i sin särart är beroende av hur väl gruppen anpassar sig efter redan existerande regler och normer (Lundström 2012:21). Stephanies särart tolereras så länge hon fogar sig efter den etablerade regeln att hon ska svara med att berätta hur andra tycker att hon ska kategoriseras och rasifieras. Men om hon bryter mot detta kontrakt uppfattas detta som en provokation av den som frågar. I nedanstående exempel beskriver Stephanie sina erfarenheter av vardagsrasismen och svårigheterna att hävda sin identitet till följd av förväntningar och kontrollerande diskurser.

Jag tror det skulle vara jätteprovocerande om, det vet jag för det har jag försökt, om i Sverige när dom frågar "Var är du ifrån?", "Amen jag är från Sverige", "Var är dina föräldrar ifrån?" ba, eh "Min pappa är svensk" och du vet och såhär ba "Och min mamma är thailändsk", "*Jaja* så du är thailändsk!". Det är provocerande för dom att jag säger att jag är svensk samma sak som det skulle va om jag gick runt i Thailand och kallade mig själv thailändsk istället för att säga (lo kung), asså då skulle dom också ba "Nä nä det är du ju inte, har du bott här hela ditt liv, har du såhära?" Att det går inte an. (Stephanie)

Utan att berätta mer om mitt arbete så tror inte jag det riktigt passar in här. Sen tror jag också att jag, ja men, jag har ju ändå en liten rädsla för att bli, bli utmålad... att vara på ett visst sätt av personer som anklagar andra människor för att vara arga eller för att vara eh oresonliga... och nu tycker inte jag att, asså jag säger inte att allt det finns laddat i ett ord som rasifierad men jag menar ju mer man, ju mer personer... som vill föra en viss kamp med val av ord eller som har en politisk agenda eller som vill genomföra ett visst typ av arbete, väldigt starkt pratar om det och använder begrepp som är...debuterade... Kan ju lätt få den anklagelsen i ansiktet, ja men, vad det nu kan vara. Arga feminister liksom... eller arga oresonliga antirasister och så vidare. Och på sätt finns kanske rasifierad, att, att prata...explicit och öppet om ras innebär att man kan vara en lättare måltavla för dom personerna som vill anklaga en för dessa saker skulle jag säga. (Katharina)

Katharina talar om hennes arbete och att hon hellre för har en politisk agenda där då hon enligt ovanstående citat är rädd att uppfattas som "arg" eller "oresonlig" i andra sammanhang. Hon menar på att ordet rasifierad är ett politiskt laddat ord men att mellanförskap inte på samma sätt innehar samma politiska laddning utan att det snarare är beskrivande. Begreppet rasifierad och dess betydelse kan som Katharina nämner förklaras utifrån ordets uppbyggnad. Rasifierad innehåller ras vilket i Sverige av olika orsaker är ett kontroversiellt område. Dels till följd av den rasbiologiska definitionen som i stort ännu dominerar, men likaså färgblindsideologins förnekelse av ras. Katharina vill inte vara kontroversiell i sin vardag men kan tänka sig att vara det i sitt yrke som konstnär.

Hon upplever att hon i sin konst får möjlighet att uttrycka sig utan att upplevas provocerande och undviker då att människor hamnar i en försvarsposition när de blir "översvämmade av erfarenheter av rasism". Även här finns alltså en stor förståelse och respekt för den förtryckande gruppen och dess förutsättningar på bekostnad av den egna individen. Detta till trots känner Katharina att det är av vikt att utveckla språket för att på så sätt skapa ett utrymme för marginaliserade individers berättelser.

/.../ Jag känner mig fortfarande väldigt begränsad i vad gäller språket eftersom vi i Sverige inte har kommit jättejättelångt vad gäller dom här begreppen/.../Att det är någonting jag har fått lära upp från början men att det är ju fortfarande så otroligt många personer, det här är ju relaterat till klass givetvis som inte har samma förmåga som jag har att uttrycka mig, som ju... Ännu mer känner en frustration i både dels att Sverige har en väldigt lång väg att gå vad gäller frågan om ras och rasism och etnicitet. Men att sen på det också så faktiskt kanske inte ha fått med sig språk hemifrån som möjliggör att man kan ens... uttrycka frustrationen till att sakna dom här begreppen/.../(Katharina)

I motsats till Katharina ser Mads inte någon större konsekvens av erkännandet av mellanförskap som begrepp.

Ja då skulle dom väl sitta på Facebook och klaga typ/.../ Det är så jag ser det för det har ju typ varit asså/.../ som jag ser det idag så sitter bara folk och gnäller och uttrycker sig negativt men det är bara det jag ser/.../ sen kanske det beror på vilka människor man umgås med och såhär också. Men ja det blir ett nytt ord i svenska akademien, mycket mer än så kan jag inte säga att jag har sett. (Mads)

Mads inställning till erkännandet av mellanförskap kan vara en möjlig produkt av hans klasstillhörighet och hans uppväxt i förorten. Detta i relation till det tolkningsföreträde som den vita normen innehar i frågan om konstruktionen av kunskap (Kamali 2005:41 s.10). Mads har därav i relation till Katharina, som vuxit upp inom en vit gemenskap, en annan referensram vad gäller tolkningsföreträde. Alltså som en produkt av rasregelordningen och vithetsnormen som utläses bidra till en känsla av hopplöshet hos Mads.

Slutdiskussion

Kan man indela den mänskliga verkligheten, såsom den mänskliga verkligheten faktiskt verkar vara uppdelad, i klart definierade kulturer, historiska förlopp, traditioner, samhällen, ja till och med raser och ändå överleva följderna på ett mänskligt sätt? (Molina 2005:41 s. 109)

I Sverige där vissa kategorier inte benämns blev dessa frågeställningar särskilt intressanta och bidragande vid val av forskningsområde. Denna studie har undersökt upplevelser av mellanförskap som erfarenhet och position i Sverige med utgångspunkt i postkolonial teori. Utifrån analysen har flera aspekter lokaliserats av mellanförskap i relation till vår samtid. Mellanförskapspositionen kan tolkas som ett steg i erkännandet av globaliseringen och motreaktion mot postkoloniala strukturer men kanske även vem som får möjligheten att ”indela den mänskliga verkligheten”. Studiens resultat har visat på en dubbelhet där samhället strävar efter att behandla alla förutsättningslöst men samtidigt är beroende av att finna gemenskap och värna om gränser baserat på nation, kultur, ras eller etnicitet. Till följd av bristande förståelse för hur dessa ska kunna omsättas i praktiska handlingar skapas förvirring och frustration. De post-koloniala värderingarna är lättare att förstå i sin praktik och detta är en möjlig förklaring till varför rasism på strukturell och individuell nivå ännu existerar.

Analysen har urskiljt en bristande kunskap om vardagsrasism, speciellt bland grupper som utifrån rasprivilegiet varit försedda med ett tolkningsföreträde. Studien har funnit att tolkningsföreträdet utgör en begränsande faktor i den privilegierade gruppens möjligheter att se behovet av kunskap eftersom de tidigare konstruerat den. För att kunna förstå ras som någonting mer än en anspelning på en rasbiologisk skillnad krävs dock att den privilegierade gruppen avskriver sig sin dominans. Vilket i sin tur innebär att de som blivit tillskrivna en identitet får en möjlighet att konstruera en egen diskurs. Mellanförskapet som begrepp kan tolkas som ett steg i konstruktionen av en ny diskurs.

Rasifiering är en process vilket beskriver hur den icke-vita kroppen markeras men likaså den vita positionen bevaras orörd. Att tala om ras som en social konstruktion förutsätter som tidigare nämnt en viss kunskapsnivå för att inte reproducera post-koloniala strukturer. Identitetsskapande bör likt rasifiering förstås som en process vilken är beroende av sociala interaktioner och andras tillåtelse att konstruera en identitet. Uppsatsens resultat har tytt på att möjligheten att vidga kunskapen om mellanförskap samt uttrycka det som identitet dels begränsas av statiska föreställningar om ras och identitetsskapande mer generellt.

Mellanförskap är en position som skär genom flera nivåer av tillhörighet. Upplevelser av mellanförskap präglas därav av en dynamisk rörelse där individerna i vissa sammanhang till följd av sin ras, etnicitet eller kulturella tillhörighet blir överordnade medan de i andra sammanhang blir underordnade. Som redovisat i analysen är respondenternas positionering i en över- eller underordnade position baserat på den unika kontextens värderande av kulturell, etnisk och raslig tillhörighet. Det tycks finnas ett samband mellan upplevelser av tillhörighet till den vita gemenskapen och erfarenheter av överordnade positioner. Av vikt är att en privilegierad position inte bör likställas med en tryggare identitet eller större gemenskap. Utifrån sin unika position med flera olika tillhörigheter upplever personer i mellanförskap att de i större utsträckning blir betraktade som antingen positivt annorlunda eller negativt annorlunda. Att betraktas som privilegierad kan därmed likväl innebära en direkt motsatt känsla av mindre tillhörighet till gemenskapen.

För att upprätthålla en gemenskap krävs att dess medlemmar genom olika handlingar kan bevisa en identitet som bekräftar deras delaktighet och stänger ute de ”andra”. Till följd av gemenskapens krav blir personer i ett mellanförskap ofta betraktade som annorlunda och stängs ute ifrån gemenskapens gränser. Frågan eller ifrågasättandet av personers tillhörighet kan förstås som en sådan prövning i bevarandet av gemenskapen. Att majoriteten av respondenterna har reagerat så starkt när de fann mellanförskapet kan dels tolkas som ett bevis på deras bristande tidigare erfarenheter av gemenskap, dels ett uttryck för en längtan. Att känna gemenskap handlar inte nödvändigtvis om att finna gemenskap i ett språk, en kultur, etnicitet, ras eller nation utan kan likaså innebära en känslomässig gemenskap eller tillhörighet.

Mellanförskap kan med stöd i denna studie tolkas som en känslomässig, språklig och kulturell gemenskap vilken inte nödvändigtvis behöver ett fysiskt rum eller geografisk plats för sin existens. Vetskapen om att det finns ett rum där dessa individer slipper bli ifrågasatta kan tolkas vara mer betydelsefullt än tillträdet till en förening eller geografisk plats. Det viktigaste är att få möjlighet att dela sina erfarenheter och få bekräftelse genom andra snarare ifrågasättande

Den geografiska platsens betydelse bör dock inte förringas då den tydliga segregationen kan tolkas som en produkt av vi och dom, alltså gränsdragningen ”svenskar” och ”invandrare. Respondenternas blandade inställning och behov att hitta ett fysiskt rum kan därmed förstås baserat på vår samtids förväntningar av gemenskap som en homogen grupp. Kanske är rädslan att sticka ut som flera respondenter beskriver likaså bidragande i detta sammanhang som en konsekvens av ambivalensskräcken.

Sammanfattningsvis har vi funnit det nödvändigt att synliggöra våra föreställningar om identitet och gemenskap men likaså visa på den variation som finns inom dessa utifrån alla människors möjligheter att tillskriva sig själva vad de vill och inte bli betraktade som annorlunda och därmed avvikande. Som vi har varit inne på tidigare handlar det om att bli medveten om sin position för att undvika att reproducera den rådande diskriminerande strukturen.

För fortsatt forskning har den här studien funnit intresse av att göra jämförelser inom gruppen mellanförskap för att ytterligare förstå samt synliggöra positionens ytterligare dimensioner. Vidare skulle det vara av intresse att se hur kategorisering skiljer sig i olika länder med olika diskurser kring ras.

Referenslista

Alvehus, Johan (2013) *Skriva uppsats med kvalitativ metod: En handbok*. Stockholm: Liber AB.

Andersson, Gunvor & Hans Swärd (2008) Etiska reflektioner. I Eliasson-Lappalainen, Rosmari, Katarina Jacobsson, Anna Meeuwisse. & Hans Swärd & . (red). I *Forskningsmetodik för socialvetare*. Stockholm. Natur och Kultur.

Andersson, Malinda (2010) *Blodets och rötternas logik - Internationell adoption i välfärdens diskursiva praktik*. Uppsala Universitet.

Anzaldúa, Gloria (2004) La conciencia de la mestiza: Towards a new consciousness. I Ifekwunigwe, Jayne O.(red). *I Mixed race studies: A reader*. London. Routledge.

Arbouz, Daphne (2012) Vad betyder det att inte känna sig hemma där man är född och uppvuxen? Om mellanförskap i dagens Sverige. I Farahani Fataneh, Tobias Hübinette, Helena Hörnfeldt & René León Rosales (red.). i *Om ras och vithet i det samtida Sverige*. Vällingby. Elanders

A.van Dijk, Teun (2005) Elitdiskurser och institutionell rasism. I De los Reyes, Paulina & Masoud Kamali (red). SOU 2005: 41. Rapport från utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering. *Bortom vi och dom - Teoretiska reflektioner om makt, integration och strukturell diskriminering*. Stockholm: Kulturdepartementet.

Azar, Michael (2005)Det symboliska objektet - Delen, delandet och den nationella gemenskapen. I De los Reyes, Paulina & Masoud Kamali (red). SOU 2005: 41. Rapport från utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering. *Bortom vi och dom - Teoretiska reflektioner om makt, integration och strukturell diskriminering*. Stockholm. Kulturdepartementet.

Bhabha, K., Homi (2002) I The world and the Home. I McClintock, Anne, Aamir Mufti & Ella Shohat (red.). *Dangerous liaisons - Gender, Nation and Postcolonial Perspectives*. Minneapolis. The University of Minnesota Press.

Borevi, Katarina & Per Strömblad (2004) Kategorisering och integration - en introduktion. I Borevi, Katarina, Per Strömblad & Anders Westholm (red). SOU 2004:48. Rapport från Integrationspolitiska maktutredningen. *Kategorisering och integration - Om föreställda identiteter i politik, forskning, media och vardag*. Stockholm. Arbetsmarknadsdepartementet..

Brinkmann, Svend & Steinar Kvale (2014) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur AB

Bryman, Alan. (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber AB

Burr, Vivien (1995) *An Introduction to Social Construction*. London: Routledge
[\[http://www.google.se/books?id=LIiJAgAAQBAJ&printsec=frontcover&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false\]](http://www.google.se/books?id=LIiJAgAAQBAJ&printsec=frontcover&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false). Hämtat: 2016-02-25.

Busher, Hugh & Nalita James (2009) "Online interviewing"
[\[http://srmo.sagepub.com.ludwig.lub.lu.se/view/online-interviewing/d5.xml\]](http://srmo.sagepub.com.ludwig.lub.lu.se/view/online-interviewing/d5.xml).
Hämtat: 2016-05-01.]

Diawara, Manthia (2002) Reading Africa through Foucault: V.Y. Mudimbe's Reaffirmation of the Subject. I McClintock, Anne, Aamir Mufti & Ella Shohat (red.). *Dangerous liaisons - Gender, Nation and Postcolonial Perspectives*. Minneapolis. The University of Minnesota Press.

Daniel, G. Reginald.(2002) The new millenium: Toward anew master racial project and epilogue: Beyond black or white: A new United States racial project. I Ifekwunigwe, Jayne O.(red).I *Mixed race studies: A reader*. London. Routledge

De los Reyes, Paulina (2005) Intersektionalitet, makt och strukturell diskriminering. I De los Reyes, Paulina & Masoud Kamali (red). SOU 2005: 41. Rapport från utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering. *Bortom vi och dom - Teoretiska reflektioner om makt, integration och strukturell diskriminering*. Stockholm. Kulturdepartementet.

Eriksson, Catharina, Maria Eriksson Baax & Håkan Thörn (2002) "Den postkoloniala paradoxen, rasismen och 'det månkulturella samhället'. En introduktion till postkolonial teori". I Eriksson Baax, Maria, Catharina Eriksson &

Essed, Philomena (2005) Vardagsrasism. I De los Reyes, Paulina & Masoud Kamali (red). SOU 2005: 41. Rapport från utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering. *Bortom vi och dom - Teoretiska reflektioner om makt, integration och strukturell diskriminering*. Stockholm. Kulturdepartementet.

Hall, Stuart (2002) The Local and the Global: Globalization and Ethnicity. I McClintock, Anne, Aamir Mufti & Ella Shohat (red.). *Dangerous liaisons - Gender, Nation and Postcolonial Perspectives*. Minneapolis. The University of Minnesota Press.

Hoerder, Dirk (2002) *Cultures in conflict - World migrations in the second millenium*. Duke University Press

Håkan Thörn (red.). *Globaliseringens kulturer: Den postkoloniala paradoxen, rasismen och det månkulturella samhället*. Falun: Scandbook AB.

I Farahani Fataneh, Tobias Hübinette, Helena Hörnfeldt & René León Rosales (2012) Om ras och vithet i det samtida Sverige. Inledning. I Farahani Fataneh, Tobias Hübinette, Helena Hörnfeldt & René León Rosales (red.). i *Om ras och vithet i det samtida Sverige*. Vällingby. Elanders

Hübinette, Tobias & Carina Tigervall (2008) *Adoption med förhinder: samtal med adopterade och adoptivföräldrar om vardagsrasism och etnisk identitet*. Vällingby. Elanders

Ifekwunigwe, Jayne O. (2004) Introduction: Rethinking "mixed race" studies. I Ifekwunigwe, Jayne O.(red).I *Mixed race studies: A reader*. London. Routledge

Ifekwunigwe, Jayne O. (2004) Let blackness and whiteness wash thorough: competing discourses on bi-racialization and the compulsion of genealogical erasures. I Ifekwunigwe, Jayne O.(red).I *Mixed race studies: A reader*. London. Routledge

Jönson, Håkan (2010) Sociala problem som perspektiv. En ansats för forskning och socialt arbete. Malmö. Liber AB.

Kamali, Masoud (2005) Ett europeiskt dilemma - strukturell/institutionell diskriminering. I De los Reyes, Paulina & Masoud Kamali (red). SOU 2005: 41. Rapport från utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering. *Bortom vi och dom - Teoretiska reflektioner om makt, integration och strukturell diskriminering*. Stockholm. Kulturdepartementet.

Konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering. FN:s konvention om mänskliga rättigheter. FN-förbundet. Sverige. 2016.

<http://www.fn.se/fn-info/vad-gor-fn/manskliga-rattigheter-och-demokrati/karnkonventionerna/konventionen-om-avskaffande-av-alla-former-av-rasdiskriminering-cerd/> . Hämtat 2016-02-30

Kay Williams, Teresa (2004) Race-ing and being raced: The critical interrogation of "passing". I Ifekwunigwe, Jayne O.(red).I *Mixed race studies: A reader*. London. Routledge

Lundström, Catrin (2007) *Svenska latinas: ras, klass och kön i svenskhetens geografi*. Göteborg. Makadam.

Mattsson, Katarina (2005) Diskrimineringens andra ansikte - svenskhet och "det vita västerländska". I De los Reyes, Paulina & Masoud Kamali (red). SOU 2005: 41. Rapport från utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering. *Bortom vi och dom - Teoretiska reflektioner om makt, integration och strukturell diskriminering*. Stockholm. Kulturdepartementet.

Molina, Irene (2007) Intersektionella rumsligheter. Tidskrift för genusvetenskap (3):7-21

Molina, Irene (2005) Rasifiering - ett teoretiskt perspektiv i analysen av diskriminering i Sverige. I De los Reyes, Paulina & Masoud Kamali (red). SOU 2005: 41. Rapport från utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering. *Bortom vi och dom - Teoretiska reflektioner om makt, integration och strukturell diskriminering*. Stockholm. Kulturdepartementet.

Mäkitalo, Åsa & Roger Säljo 2004. Kategorier i tänkande och samtal - att studera kognition och kommunikation i sociala praktiker. I Allwood, Carl Martin (red) *Perspektiv på kvalitativ metod*. Lund. Studentlitteratur.

Rennstam, Jens & David Wästerfors (2013) Att analysera kvalitativt material. I Ahrne, Göran & Peter Svensson (red.). I *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber AB.

Stonequist, Everett V. (1937) *The marginal man*. New York. Charles Scribner's sons

Vetenskapsrådet (u.å.) Forskningsetiska principer – inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning.

[http://lincs.gu.se/digitalAssets/1268/1268494_forskningsetiska_principer_2002.pdf. Hämtat: 2016-03-08.]

Westin, Charles (2004) Mångfald, nationell identitet och samhörighet. I Borevi, Katarina, Per Strömblad & Anders Westholm (red). SOU 2004:48. Rapport från Integrationspolitiska maktutredningen. *Kategorisering och integration - Om föreställda identiteter i politik, forskning, media och vardag*. Stockholm. Arbetsmarknadsdepartementet..

LeBaron Wallace, Tanner, Jasmine D. Williams & Ashley N. Woodson. &. 2016. "Can We Say the N-word?": Exploring Psychological Safety During Race Talk. *Research in Human Development*. 13(1): 15-33

Zack, Naomi (2004) Black, white, and gray: words, words, words. I Ifekwunigwe, Jayne O.(red). I *Mixed race studies: A reader*. London. Routledge

Bilaga 1.

Intervjuguide

Bakgrund:

- Namn?
- Ålder?
- Boende?
- Familj

Mellanförskap

Vad innebär mellanförskap för dig?

- Är mellanförskap en position som du identifierar dig med i vardagen?
Hur?
- Hur blev du bekant med begreppet och ev. föreningen för första gången?
- Vilken betydelse (vardagligt/politiskt) har det för dig att ingå i ett mellanförskapssammanhang?
- Hur upplever du att mellanförskapsgruppen bemöts i det offentliga rummet?
- Vilken betydelse ser du av föreningar representerande marginaliserade grupper för samhället i stort? Ex. Mellanförskapet(*strukturell nivå*) Vilka konsekvenser ser du av ett erkännande av mellanförskap som begrepp?

Kategorisering/social differentiering

- Hur vill du själv beskriva din nationella/etniska/kulturella bakgrund?
- Har du erfarenheter av att samhället kategoriserar dig på ett annat sätt än såsom du själv identifierar dig? Om ja, hur? Konkreta exempel?
- Vilka eventuella förtjänster/begränsningar ser du med kategorisering för marginaliserade grupper? (*organisationsperspektiv*)
- Vilka eventuella förtjänster/begränsningar tror du att kategorisering kan få för ett samhälle i stort? (*strukturell nivå*)

Anti-rasism

- Vad innebär anti-rasism för dig och hur definierar du en anti-rasistisk strategi?
- Vilka eventuella anti-rasistiska strategier kan du lokalisera i dagens Sverige?
- Vilka eventuella konsekvenser ser du av det rådande strategierna för individ/marginaliserade grupper som Mellanförskapet/samhället i stort?
- Vilka strategier ser du som nödvändiga för att uppnå anti-rasism? Varför?

Avslutning

- Sammanfattning av intervjun
- Ytterligare frågor innan vi avslutar

Bilaga 2.

Informationsbrev

Vill Du delta i en studie om mellanförskap?

Vi, Joanna Netzler och Anna Hellström, läser sjätte terminen på Socionomprogrammet vid Lunds universitet. Under våren ska vi skriva en kandidatuppsats med utgångspunkt i upplevelser av mellanförskap. Vidare skulle vi vilja nå en djupare förståelse för olika aspekter av social kategorisering samt strategier för att synliggöra erfarenheter bland människor som faller utanför den vita normen.

Vi söker Dig som kan identifiera dig utifrån en mellanförskapsposition och är 20 år och uppåt. Du behöver inte bo i Lund, vi är beredda att åka dit du befinner dig. Intervjun genomförs under perioden 1 april – 1 maj 2016. Intervjun beräknas ta ca 90 minuter och det är viktigt att intervjun sker i ostörd miljö, på en tid och plats som Du bestämmer.

Intervjun kommer att spelas in och skrivas ut i text.

Den information Du lämnar kommer att behandlas säkert och förvaras inlåst så att ingen obehörig kommer att få ta del av den. Redovisning av resultatet kommer att ske så att ingen individ kan identifieras. Resultatet kommer att presenteras i form av en muntlig presentation till andra studerande samt i form av ett examensarbete. När examensarbetet är färdigt kommer det att finnas tillgängligt i en databas vid Lunds universitet. Som deltagare kommer Du ha möjlighet att ta del av examensarbetet genom att få en kopia av arbete.

Deltagandet är helt frivilligt och Du kan när som helst avbryta din medverkan utan närmare motivering.

Om du är intresserad av att delta i studien eller har frågor om vår uppsats, tveka då inte att kontakta oss på nedanstående uppgifter.

Tack på förhand för ditt deltagande!

Joanna Netzler
joanna.netzler.512@student.lu.se
0761-86 66 64

Anna Hellström
soc13ahe@student.lu.se
0725-87 34 40

Handledare:
Malinda Andersson, FD
Lektor i socialt arbete
malinda.andersson@soch.lu.se